

KÖPEKLE İLGİLİ RİVAYETLERE GENEL BAKIŞ*

*Ekrem YÜCEL***

ÖZET

Bu makalede, hadis kaynaklarındaki köpeklerle ilgili rivayetler ele alınmıştır. Çünkü klasik hadis kaynaklarında konuyla ilgili birçok rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerden birinde köpek bulunan eve meleğin girmeyeceği bildirilmektedir. Söz konusu hadis, birkaç aşamadan oluşan çalışmaya konu edilecektir. Bu bağlamda sened ve metin tetkik ve tahlilinin sağlıklı yapılabilmesi için köpeklerle ilgili rivayetlerin bir bütün olarak ele alınması gerekli görülmüştür. Bundan dolayı hadis musannefatı taranmak suretiyle konuyla ilgili rivayetler tespit edilmiştir. Hadislere bir bütün olarak bakıldığında ise Hz. Peygamberin bir süre hiç istisna etmeden tüm köpeklerin öldürülmesini emrettiği görülmektedir. Akabinde bazı köpek türlerinin edinilmesine izin verilmiştir. Av, çoban ve ziraat bekçisi köpeklerine hadislerde ismen zikredilerek ruhsat verilmiştir. Bazı rivayetlerde ise söz konusu köpek türleri dışındakileri beslemenin, kişinin sevabını azaltacağı belirtilmektedir. Ayrıca köpeğin yaladığı kabın yedi defa yıkanması gerektiği ve satışından elde edilecek ücretin yasak olduğuna dair hadisler de mevcuttur. Bu tür rivayetler hadislerin delil olarak kullanılmasında farklı kriterleri esas alan fikhî mezhepler arasında da ihtilaf konusu olmuştur. Köpeklere dair bu tür olumsuz rivayetlerle birlikte susuzluktan dilini dışarı çıkarmış köpeğe su veren günahkâr bir kişinin affedildiğine dair rivayetler de bulunmaktadır. Konu ile ilgili gelen rivayetlerin hem kapsam alanı çok geniş hem de -zaman zaman- birbiriyle tenakuz halinde olabilmektedir. Bununla birlikte ilgili rivayetler, “köpek bulunan eve melek girmez” hadisinin metin tetkik ve tenkidinde önemli katkı sağlayacağı aşîkârdır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Melek, Köpek, Rivayet

* Makaleye biçim ve içerik olarak katkı sağlayan Sayın Hakemlere ve Yrd. Doç. Dr. Musa ERKAYA hocama teşekkür ederim.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Dr. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, El-mek: yucelekrem66@hotmail.com

GENERAL VIEW ON THE HADITHES REGARDING DOGS

ABSTRACT

In this article, being dealt with narratives concerning dogs in hadith resources. Because there are so many narratives in classic hadith books. One of these narratives informs that angels do not enter to the house having a dog. This hadith will be subject to the review consisting of a several phases. In this context, in order to review and analyze al-matn (the text) and al-isnad (chain of transmission), it is necessary that narratives concerning dogs must be handled as a whole. Hereby, concerning narratives are determined by checking out all hadithes regarding the issue. Looking into hadithes with regard to the issue as a whole, it can be understood that the Prophet Mohammad had ordered that all dogs without exception to be killed for a while after that allowed to have some species. Hound, shepherd and agriculture guard dogs had been allowed to have by referring to their species. In some narratives it is informed that having dogs except the before-mentioned species reduces degree of good-deed. In deed, there are hadithes that a can being licked by dogs must be washed seven times and money being earned by selling the can is forbidden. These kind of narratives are reason of conflict among Islamic sects which ground on different criteria on using hadithes as evidence. With these kind of negative narratives concerning dogs there are some narratives that a sinner had been forgiven who quenched a dog taking its tongue out because of its thirstiness. Narratives regarding the issue are comprehensive and sometimes contradictory. But it is obvious that concerning narratives will provide a basis for reviewing and criticising of text of the hadith "Angels do not enter to the house having a dog".

Key Words: Hadith, The Angel, The Dog, Narrative

Giriş

Hayatın doğal akışı içerisinde insanların muhtelif canlılarla iletişim halinde oldukları bir vakiydir. Bu canlılardan bir kısmını da hiç şüphesiz hayvanlar âlemi oluşturmaktadır. Hadis kaynaklarımızda hayvanlar âlemine dair birçok rivayet mevcuttur. Bu çalışma, sadece köpeklerle ilgili rivayetlere hasredilerek diğer hayvan türleri çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Kaynaklar tarandığı zaman köpeklere dair çok farklı konuların ele alındığı müşahade edilmektedir. Bir taraftan köpeklerin öldürülmesi emredilirken, diğer taraftan susuzluktan ölmek üzere olan köpeğe su veren günahkâr şahsın affedildiği bildirilmektedir. Köpek hakkında muhtelif konu başlıklarına dair rivayetlerin bulunması, meseleye bütüncül bakmayı zorunlu kılmaktadır. Zira bütünün sadece bir parçasına bakmak, bazen yanlış anla(şıl)malara, neticesinde ise yanlış kanaat ve hükümlere ulaşılmasına yol açmaktadır.

Bu makale, "köpek bulunan eve melek girmez" hadisi üzerine yapılması düşünülen isnad ve metin tetkik ve tenkidi için bir ön çalışma niteliğindedir. Söz konusu hadis, farklı sahâbilerden muhtelif formlarda nakledilmiş ve çok sayıda tarikten bize intikal etmiştir. Bununla birlikte köpeklerle ilgili nakledilen rivayetler sadece bu hadisin farklı varyantlarından ibaret değildir. Bilakis değişik konularda ve çok sayıda rivayet mevcuttur. Köpeklerle ilgili rivayetlerin sayıca fazla olmasının yanında hadis hakkında verilecek hükmün hayatımızda bazı değişiklikler yapması da

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

muhtemeldir. Çünkü bazı insanların evlerinde köpek bulundurdıkları bilinen bir vakıadır. Zikredilen bu hususiyetler, konu hakkında birden fazla çalışmanın yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bunlardan ilkinde genel olarak köpeklerle ilgili rivayetler ele alınarak, “köpek bulunan eve melek girmez” hadisinin sened ve metin açısından tetkik ve tahlili daha sonraki çalışma/lara konu edilecektir. Çünkü konunun tüm yönleriyle incelenmesi, metin tetkik ve tenkidinin daha sağlıklı yapılmasına yardımcı olacaktır.

Günümüzde, özellikle de büyükşehirlerde yaşayan insanlardan bazılarının evinde köpek beslediği müşahade edilmektedir. Bunların ise hiçte azımsanmayacak sayıda olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca kırsal kesimlerde de farklı gayelere matuf olarak köpek edinildiği bilinmektedir. Bütün bunlar dikkate alındığında, köpeklerle ilgili olan hadislerdeki muhtelif konu başlıklarının ve detaylarının ortaya konulması icap etmektedir. Toplumdaki bazı insanların, farklı sebeplerle de olsa, köpek sahibi oluşu, bir taraftan konunun aktüel değerini ortaya koyarken diğer taraftan çalışmanın daha dikkatli ve titiz yapılmasını gerektirmektedir.

Köpeklerle alakalı hadislerin bir bütün olarak incelenmesi, aynı zamanda zihinlerde oluşabilecek muhtemel sorulara cevap niteliği taşımaktadır. Buna göre; bütün köpekler öldürülmeli mi? İsteyen herkes istediği köpek türünü edinebilir mi? Yoksa sadece bazı köpek türlerine mi izin verilmiştir? Eğer izin sadece bazı türleri için verilmişse bunun şümülü nedir? Köpeklerin avlanmada kullanılması mümkün müdür? Köpek beslemek sevabı azaltır mı? Köpeğin satışından elde edilen ücret helal olur mu? Köpeklerin öldürülmesini emreden rivayetler ile hayvan sevgisi nasıl bağdaştırılabilir? Zihinlerde oluşan bu v.b. sorular, konuya dair farklı rivayetlerin birlikte ele alınması neticesinde cevap bulacak niteliktedir.

Hadis kaynaklarındaki köpeklere dair rivayetler, konularına göre tasnif edildiğinde dokuz farklı başlık altında incelenmesi uygun görülmüştür. Şimdi farklı konulardaki bu hadisler ele alınacaktır. Köpek bulunan eve meleğin girmeyeceğini bildiren hadis çalışmamızın ana konusunu oluşturduğu için onunla başlamayı uygun gördük.

1. Köpek Bulunan Eve Meleğin Girmeyeceğini Bildiren Rivayetler

Meleklerin, içinde köpek bulunan eve girmeyeceğini bildiren rivayetlerin hem sayıca fazla olması hem de hadis hakkında verilecek hükmün hayatımızda bazı değişikliklere yol açmasının muhtemel görülmesi, konu üzerinde müstakil çalışma/ların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bunun için detayları bir sonraki çalışma/lara bırakarak köpeklerle ilgili rivayetlerden bir kısmının tarihi seyrini ortaya koyması bakımından, şimdilik Nesâî'nin tahrir ettiği bir hadis ile iktifa edilecektir. Söz konusu rivayette Hz. Peygamberin eşi Meymûne olayı şu şekilde anlatmaktadır: Rasûlullah (s.a.v), Cebraîl'in kendisine şöyle dediğini söyledi: “Biz (melekler), içerisinde köpek ve suret olan eve girmeyiz.” Rasûlullah (s.a.v) o gün sabahladıktan sonra (tüm) köpeklerin, hatta küçük/yavru köpeklerin dahi öldürülmesini emretti.¹ Buna göre köpeklerin öldürülmesini bildiren rivayetler, mezkûr hadisin vârid olmasını müteakip söylenmiştir.

2. Köpeklerin Öldürülmesini Emreden Rivayetler

Hadis musannefâtında, her hangi bir ayırma tabi tutulmaksızın tüm köpeklerin öldürülmesini emreden rivayetler bulunmaktadır. Bu rivayetlerden bazılarında öldürme emrinin genel olduğu ve bütün köpekleri kapsadığı belirtilmektedir. Örneğin İbn Tâvus'un babasından

¹ en- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Sinan, **Sünen**, Thk. Sâlih b. Abdulaziz b. Muhammed b. İbrahim, Dâru's-Selâm, Riyad 1999, Sayd ve Zebâih, 9, (h. no: 4281, s. 596).

naklettiğine göre Rasûlullah (s.a.v), köpeklerin öldürülmesini emretmiştir.² İbn Ömer de Rasûlullah (s.a.v)'in istisnasız tüm köpeklerin öldürülmesini emrettiğini bildirmiştir.³

Abdullah b. Ömer'den gelen rivayetin muhtelif tarikleri birleştirildiğinde ise daha detaylı bilgilere ulaşılmakta ve öldürme emrinin boyutları daha net görülmektedir. Söz konusu rivayette o şöyle demektedir: Rasûlullah (s.a.v) köpeklerin öldürülmesini emretti.⁴ Medine'nin (tüm) bölgelerine köpeklerin öldürülmesi için insanlar gönderdi.⁵ Ben de gönderdiklerinin arasındaydım. Biz de köpekleri öldürdük.⁶ Hiçbir köpek bırakmadan hepsini öldürüyorduk. Bâdiye ehlinde bir kadının köpeğini dahi öldürdük.⁷ İbn Ebî Râfi'den nakledilen rivayete göre ise Rasûlullah (s.a.v), Ebû Râfi' el-Aneze'yi göndererek Medine'nin köpeklerini öldürmesini emretti. O da biri hariç hepsini öldürdükten sonra peygambere gelip durumu haber verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v), kalan köpeği de öldürmesini emretti.⁸

Câbir'den nakledilen rivayet ise köpeğe ihtiyacı olan İbn Ümmü Mektûm'a izin verilmekle birlikte bir müddet sonra öldürme emrinin uygulandığını göstermektedir. Konuyla ilgili olarak o şöyle demektedir: Rasûlullah (s.a.v), Medine'deki (tüm) köpeklerin öldürülmesini emretti. Bunun üzerine İbn Ümmü Mektûm, Rasûlullah (s.a.v)'a gelerek: Ey Allah'ın Rasûlü: Benim gözlerim âmâdır. Evim de uzaktadır. Benim bir köpeğim var (buna izin verir misin?), dedi. Bunun üzerine ona bir müddet ruhsat verildi. Sonra Rasûlullah (s.a.v), onun köpeğinin de öldürülmesini emretti ve köpeği öldürüldü.⁹

Köpeklerin mutlak olarak öldürülmesini emreden rivayetlerle birlikte bazı hayvanların öldürülmesinden dolayı öldürme sorumluluk veya günah olmadığını bildiren rivayetler de vardır. Bu durumda öldürülmesinde sakınca olmayan hayvanlar arasında köpek de zikredilmektedir. Ancak bu guruptaki rivayetlerde emrin umumi olarak tüm köpekleri kapsamadığı yarıcı/kudurmuş olanlarının öldürülebileceği belirtilmektedir. Bunlardan birinde Hafsa (r.a), Rasûlullah (s.a.v)'in şöyle dediğini nakletmektedir: *"Hayvanlardan şu beşini öldürme bir sorumluluk yoktur. Karga, çaylak, fare, akrep ve yarıcı/kudurmuş köpek"*.¹⁰ Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus mutlak olarak köpek olmayıp köpeğin yarıcı/kudurmuş olduğunun belirtilmesidir. Söz konusu beş hayvanın öldürülmesiyle ilgili rivayetlerde, ihramlı kişinin bunları öldürmesinden dolayı bir günah kazanmadığı vurgulanmaktadır.

² Ma'mer b. Râşid el-Ezdî, **Kitabu'l-Câmi'**, Thk. Habîbu'r-Rahman el-A'zamî, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1983, Bâbu Katli'l-Kilâb, h. no: 19609, X/432.

³ Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 9, (h. no: 4282, s. 596).

⁴ el-Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil el-Cu'fî, **el-Câmiu's-Sahîh**, Dâru's-Selâm, Riyad 1999, Bed'u'l-Halk, 17, (h. no: 3323, s. 552); Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî, **el-Câmiu's-Sahîh**, Thk. Halîl b. Me'mun Şihâ, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2010, Musâkât, 43, (h. no: 1570, s. 732); İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid b. Mâce el-Kazvînî, **Sünen**, Thk. Sâlih b. Abdulaziz b. Muhammed b. İbrahim, Dâru's-Selâm, Riyad 1999, Sayd, 1, (h. no: 3202, s. 465); ed-Dârimî, Abdullah b. Abdurrahman ed-Dârimî es-Semerkandî, **Sünen**, Thk. Fevâz Ahmed Zümerli ve Hâlid es-Seb'u'l-Alemî, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut 1997, **Sünen**, Sayd, 3, (h. no: 2007, II/125); Mâlik b. Enes, **Muvatta'**, Thk. Külâl Hasan Ali, Müessesetü'r-Risale, Dimeşk 2009, İsti'zân, 14, (h. no: 1870, s. 739); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru'l-Hadis, Kahire 1995, IV/380, (h. no: 4744).

⁵ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 44, (h. no: 1570, s. 732).

⁶ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, V/322, (h. no: 5975).

⁷ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 45, (h. no: 1570, s. 732). Ayrıca Bkz. Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, V/505, (h. no: 6315); V/513-514, (h. no: 6335); Ma'mer b. Râşid, **Câmi'**, Bâbu Katli'l-Kilâb, h. no: 19610, X/432.

⁸ et-Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd el-Cârûd, **Müsned**, Thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2004, I/520, (h. no: 1017).

⁹ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ, **Müsned**, Thk. Mustafa Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998, II/294, (h. no: 2068).

¹⁰ Bkz. Buhârî, **Sahîh**, Cezâu's-Sayd, 7, (h. no: 1828, s. 295).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

Abdullah b. Ömer şöyle demektedir: Bir adam Rasûlullah (s.a.v)’a biz ihramdayken hayvanlardan hangilerini öldürebiliriz diye seslendi¹¹ veya ihramlı olan kişinin neleri öldürebileceği soruldu.¹² Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) şöyle dedi: “İhramlının şu beş hayvanı öldürmesinden dolayı ona herhangi bir sorumluluk yoktur.”¹³ Akrep, çaylak, fare, yırtıcı/kudurmuş köpek ve (benekli)¹⁴ karga.”¹⁵ İbn Abbâs kanalıyla gelen rivayette de ihramlı kişinin, mezkûr beş (hayvanı) öldürebileceği belirtilmektedir.¹⁶ Ebû Saîd’in naklettiğine göre ise Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: “İhramlı bir kimse siyah engerek yılanını, akrebi, çaylağı, yırtıcı/kudurmuş köpeği ve fuveysikayı öldürür”. Fuveysika nedir diye sorduğumda ise O, “fare dir” dedi.¹⁷ Burada karganın yerine siyah engerek yılanı zikredilmekle birlikte yırtıcı/kudurmuş köpek de yer almaktadır.

Hiz. Âişe’nin Rasûlullah (s.a.v)’dan merfû olarak naklettiği hadise göre ise adı geçen hayvanların Mekke’nin dâhilinde ve haricinde öldürülmesinde bir beis olmadığı belirtilmektedir. Bu hadiste Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: “Beş hayvan vardır ki hepsi de fâsıktır ve haremde (Mekke’de) ve harem (Mekke) dışında da¹⁸ öldürülür. Bunlar karga, çaylak, akrep, fare ve yırtıcı/kudurmuş köpektir.”¹⁹ Sâlim’in babasından naklettiğine göre ise Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: “Hayvanlardan şu beşini haremde veya harem dışında öldürene bu fiilinden dolayı sorumluluk yoktur. Bunlar karga, çaylak, akrep, fare ve yırtıcı/kudurmuş köpektir.”²⁰

İhramlı kişinin zararlı hayvanları öldürmesinden dolayı kefarete gerekip gerekmediği tartışma konusu olmuştur. Çünkü Kur’an, “Ey iman edenler! İhramlı iken avı öldürmeyin. İçinizden kim onu kasten öldürürse öldürdüğü hayvanın dengi (ona) cezadır.”²¹ ayeti ile ihramlının av hayvanlarını öldürmesini yasaklamıştır. İmam Zufer, bu ayete dayanarak ihramlı kişinin eziyeti defetmek için bile avı öldürmesi durumunda tazmin etmesi gerektiği kanaatindedir. Ancak Hanefî âlimlerden Debûsî, söz konusu rivayetlere dayanarak av hayvanı sayılmayan bu beş zararlı hayvanı öldürmesinden dolayı ihramlıya kefarete gerekmeceğini belirtmiştir.²²

Öldürülme emrinin herhangi bir köpek türünü istisna etmeksizin bir müddet devam ettiği ve uygulandığına dair örnekler yukarıda verilmiştir. Ancak daha sonra bu hükmün kaldırıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yine Câbir b. Abdullah’dan nakledildiğine göre o şöyle demektedir:

¹¹ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, V/20, (h. no: 5324); IV/507, (h. no: 5091).

¹² Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, IV/270, (h. no: 4461); İbn Hıbbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hıbbân b. Ahmed b. Hıbbân et-Temîmî, **el-İhsân fî Takrîbi Sahîhi İbn Hıbbân**, Thk. Câdullah b. Hasan el-Haddâş, Beytû’l-Efkârî’d-Düveliyye, Lübnan 2004, Hac, 21, h. no: 3951, s. 688.

¹³ Buhârî, **Sahîh**, Cezâu’s-Sayd, 7, (h. no: 1826, s. 295).

¹⁴ İbn Hıbbân, **Sahîh**, Hac, 21, h. no: 3950, s. 688.

¹⁵ Buhârî, **Sahîh**, Bed’u’l-Halk, 16, (h. no: 3315, s. 551); İbn Mâce, **Sünen**, Menâsik, 91, (h. no: 3088, s. 450); Dârimî, **Sünen**, Menâsik, 19, (h. no: 1816, II/56); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, V/79-80, (h. no: 5476); IV/436, (h. no: 4876); IV/456, (h. no: 4937); IV/531, (h. no: 5160); V/472-73, (h. no: 6228); V/99, (h. no: 55419); Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, **Müsned**, II/417, (h. no: 2001); İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe el-Absî el-Kûfî, **Musannaf**, Thk. Muhammed Avvâme, Şeriketü Dâri’l-Kıble, Cidde 2010, Hac, 341, h. no: 15048, VIII/556.

¹⁶ Ebû Ya’lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, II/547, (h. no: 2685).

¹⁷ Ebû Ya’lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, I/495, (h. no: 1165).

¹⁸ Dârimî, **Sünen**, Menâsik, 19, (h. no: 1817, II/56). Bu rivayetdeki ibare “Rasulullah öldürülmesini emretti” şeklindedir.

¹⁹ Buhârî, **Sahîh**, Cezâu’s-Sayd, 7, (h. no: 1829, s. 295); Ayrıca Bkz. Buhârî, **Sahîh**, Bed’u’l-Halk, 16, (h. no: 3314, s. 550); İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Hac, 341, h. no: 15062; 15064, VIII/559-561; ed- Dârekutnî, Ali b. Ömer, **Sünen**, Thk. Şuayb el-Arnaût, Müessesetü’r-Risale, Beyrut 2004, Hac, (Mâ Cae fî’l-İhrâm), h. no: 2475, III/244; Hadisin bazı tariklerinde, karga yerine “benekli karga” lafzı yer almaktadır. Bkz. İbn Mâce, **Sünen**, Menâsik, 91, (h. no: 3087, s. 450); Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, **Müsned**, II/225, (h. no: 1625).

²⁰ el-Humeydî, Ebû Bekir Abdullah b. ez-Zübeyr, **Müsned**, Thk. Habîbu’r-Rahman el-A’zamî, Dâru’l-Fikr, Medine Trs., II/279, (h. no: 619).

²¹ 5 Maide, 95. Makalede kullanılan ayet meallerinde, T.D.V. yayınladığı ve komisyon tarafından hazırlanan “Kur’ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî” isimli çalışma esas alınmıştır.

²² Recep Tuzcu, **Hanefî Usûlünde Hadis –Debûsî Örneği-**, M.Ü. İFAV. yay., İstanbul 2014, s. 269.

Rasûlullah (s.a.v) bize köpeklerin öldürülmesini emretti. Biz de çölden köpeği ile gelen bir kadının (yanındaki) köpeğini dahi öldürdük. Sonra Rasûlullah (s.a.v) köpeklerin öldürülmesini yasaklayarak şöyle dedi: “Siz iki noktalı halis siyah (simsiyah) köpekleri öldürün çünkü onlar şeytandır.”²³

Hadisin metninde yer alan “siyah köpek şeytandır” sözünden kasıt, köpeklerin en kötüsü ve en şerlisi olduğunu belirtmek içindir. Çünkü “falan azgın şeytandan başka bir şey değildir” denildiğinde onun şeytan olduğu değil, sadece o kimsenin buna benzediği kastedilmektedir.²⁴ Aynı şekilde siyah köpekler, şeytana benzetilmek suretiyle kötü ve zararlı olduğuna dikkat çekilmiştir.

Câbir b. Abdullah’dan nakledilen rivayetteki “sonra Rasûlullah (s.a.v) köpeklerin öldürülmesini yasakladı” ibaresinden öldürme eyleminin bir müddet sonra nehyedildiği anlaşılmaktadır. İmamü’l-Haremeyn Ebu’l-Meâli öldürme emrinin neshedildiği görüşünü benimsemektedir. Buna göre Peygamberimiz önce köpeklerin öldürülmesini emretmiş sonra da bu fiili yasaklamıştır. Hadiste vaki olan nesh, evcil köpekleri kapsadığı gibi vahşi olan köpekleri de şümulü içine almaktadır. Kendisinin tercihinə göre önce tüm köpeklerin edinilmesi yasaklanmış ve öldürülmesi istenmiştir. Sonra ise bazı istisnalar ile birlikte hadiste belirtilen siyah ve vahşi türü hariç olmak üzere tamamının öldürülmemesi emredilmiştir. Edinilmesinde sakınca olmayanlar da ayrıca belirtilmiştir.²⁵ Müslim’in Sahih’ine bâb başlıklarını koyan Nevevî’nin de neshi kabul ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim ilgili bâbın ismini “köpeklerin öldürülme emri, bu emrin neshi ve av, çoban, ziraat (bekçisi) v.b. köpekler dışında köpek edinmenin haram oluşunu beyan bâbı” şeklinde koymuştur.²⁶

Kitâbu’l-Hayevân müellifi Câhız, köpeklerin öldürülmesi ile ilgili rivayetleri değerlendirirken; Hz. Peygamberin bir sebebe bağlı olmadan böyle bir emir vermesinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Ona göre köpeğin öldürülme emri genel ve mutlak olsaydı insanlar köpek edinmekten vazgeçerdi. Ancak İslam tarihinde, idareciler ve kadılar başta olmak üzere hiç kimse köpek ve köpek besleyenlere karşı mücadele etmemiştir. Ayrıca köpek beslediği için kimsenin şahitliği de reddedilmemiştir. Bütün bunlar ise ilgili hadislerin “sadece o dönem için ve bilinen bir anlamda” söylendiğini göstermektedir. Aksi takdirde geçmiş asırlardaki tüm insanların Hz. Peygamberin köpeklerin öldürülmesi emrine rağmen bunu terk etme konusunda birleştikleri düşünülür ki bu da mümkün değildir.²⁷ Câhız, köpeklerin öldürülme emrinin genel ve mutlak olmadığını söyleyerek belli bir bölge ve zamanla sınırlı olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte “bilinen bir anlam” gibi müphem bir ifade kullanarak, neyi kastettiğini belirtmemektedir. İbn Kuteybe de Medine’nin vahiy yurdu olması hasebiyle sadece buradaki köpeklerin öldürülmesinin emredildiğini, Medine’ye uzak bölgelerdekine ise dokunulmadığını belirtmektedir.²⁸

Konuyla ilgili rivayetler ve yorumları birlikte değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. İlk önce Cebrail (a.s), Hz. Peygambere köpek bulunan eve meleklerin girmeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine o, köpeklerin öldürülmesini emretmiştir.²⁹ Ne kadar süre devam ettiği tespit edilememekle birlikte, bu emir bir müddet uygulandıktan sonra neshedilmiş ve bazı köpek türlerinin edinilmesine ruhsat verilmiştir. Söz konusu köpek türlerinin hangileri olduğu, makalenin sonraki sayfalarında ele alınacaktır.

²³ Müslim, **Sahih**, Musâkât, 47, (h. no: 1572, s. 732).

²⁴ İbn Kuteybe, **Hadis Müdâfasi**, Trc. M. Hayri Kırbasoğlu, Kayıhan yay., İstanbul 1989, s. 233.

²⁵ Ali Osman Koçkuzu, **Hadisde Nâsih Mensûh**, MÜFAV. Yay., İstanbul 1985, s. 313.

²⁶ Müslim, **Sahih**, Musâkât, 10, s. 732.

²⁷ Hüseyin Akyüz, **el-Câhız’ın Hadis-Sünnet Anlayışı**, Ankara Okulu yay., Ankara 2014, s. 146.

²⁸ İbn Kuteybe, **Hadis Müdâfasi**, s. 233-234.

²⁹ Bkz. Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 9, (h. no: 4281, s. 596).

3. Bazı Köpek Türlerinin Edinilmesine İzin Veren Rivayetler

Köpeklerin öldürülmesiyle ilgili bölümde nakledilen rivayetlerde, herhangi bir istisna yapılmadan öldürme fiilinin umumi ifadelerle kullanıldığı görülmüştü. Ancak Rasûlullah (s.a.v), önce köpeklerin öldürülmesini emretmiş ve -süresi kesin olarak bilinmemekle birlikte- bir müddet uygulanmıştır. Akabinde ise bu kararından vazgeçerek öldürme emrinin hükmünü kaldırmıştır. Bununla birlikte köpek edinmenin, bütün köpek türlerini kapsayıp kapsamadığını, bu bölümdeki rivayetler ortaya koymaktadır. Yani köpekleri öldürme emri neshedildiğine göre tüm köpek türleri edinilebilir mi? Yoksa bu konuda da bir sınırlama var mıdır? Bu meyanda İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v) av köpeği ile çoban köpeği dışındaki köpeklerin öldürülmesini emretmiştir.³⁰ İbn Ömer'e, Ebû Hureyre'nin ziraat (bekçisi) köpeğini de rivayet ettiği söylenince, İbn Ömer: "Ebû Hureyre'nin ekini olduğu içindir", demiştir.³¹

Abdullah b. Ömer'den nakledilen hadis ile aynı manada bir de Sâlim b. Abdullah'ın babasından naklettiği rivayet gelmektedir. Buna göre babası şöyle demektedir: Rasûlullah (s.a.v)'ın sesini yükselterek köpeklerin öldürülmesini emrettiğini duydum. Çoban ve av köpekleri dışındaki tüm köpekler öldürülüyordu.³² Atâ'nın da evini korumak için köpek edinen şahıs hakkında: Bunda bir hayır yoktur. Ancak av köpeği bunun dışındadır, dediği nakledilmektedir.³³

Ruhsat verilen köpeklerin hangisi olduğuna dair, yukarıdaki rivayetlerde, av ve çoban köpeği zikredilmiştir. Ebû Hureyre'nin ziraat (bekçisi) köpeğini de rivayet ettiği söylenince Abdullah b. Ömer, bunun sebebini onun ekin sahibi olmasına bağlamıştır. Ancak Abdullah b. Muğaffel'in Rasûlullah (s.a.v)'dan naklettiği hadisin farklı varyantları bir araya getirildiğinde, izin verilen köpek türü sayısında bir artış olduğu görülmektedir. Söz konusu rivayete göre Hz. Peygamber köpeklerin öldürülmesini emretmiş, sonra da şöyle demiştir: "İnsanların köpeklerle ne işleri var?" Sonra da av köpeklerine³⁴ çoban köpeğine,³⁵ ziraat ve el-îyn (bahçe) köpeğine izin vermiştir. Bundâr, hadiste geçen el-îyn kelimesinin Medine'nin bahçeleri anlamına geldiğini söylemektedir.³⁶ Böylece Abdullah b. Muğaffel'den nakledilen rivayette, İbn Ömer'den nakledilen av ve çoban köpeğine ilave olarak ziraat (bekçisi) köpeği ile bağ ve bahçe (bekçisi) köpekleri de eklenmiştir.

İbn Ebî Şeybe'nin tahrir ettiği bir rivayette Ebu'l-Fudayl şöyle demektedir: Enes yanında bir köpek ile yanıma geldi. Biz ona bu nedir dedik? Bunun üzerine Enes, bu köpek bizi koruyor dedi.³⁷ Hişâm'ın babasında naklettiğine göre babası, ıssız ve karanlık evlerde köpeklerin (beslenmesine) izin verildiğini söylemiştir.³⁸

Abdullah b. Muğaffel'in Rasûlullah (s.a.v)'dan naklettiği başka bir hadiste ise Hz. Peygamber şöyle demiştir: "Eğer köpekler ümmetlerden bir ümmet olmasaydı onların öldürülmesini emrederdim. Onlardan halis siyah (simsiyah) olanlarını öldürün."³⁹ Said b. Âmir ise hadiste yer alan "el-behîm" kelimesinin "tamamı siyah olan" anlamında olduğunu söylemiştir.⁴⁰ Bu hadis, kâinattaki düzenle ilgili bir gerçeği ortaya koymaktadır. Akıl sahibi olmayan varlıkları da

³⁰ Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 9, (h. no: 4284, s. 596).

³¹ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 46, (h. no: 1571, s. 732); Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, **Müsned**, V/113, (h. no: 5604).

³² Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 9, (h. no: 4283, s. 596); İbn Mâce, **Sünen**, Sayd, 1, (h. no: 3203, s. 465).

³³ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Sayd, 47, h. no: 20316, X/478.

³⁴ İbn Mâce, **Sünen**, Sayd, 1, (h. no: 3200, s. 465).

³⁵ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 48, (h. no: 1573, s. 732); Dârimî, **Sünen**, Sayd, 2, (h. no: 2006, II/124).

³⁶ İbn Mâce, **Sünen**, Sayd, 1, (h. no: 3201, s. 465).

³⁷ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Sayd, 47, h. no: 20315, X/478.

³⁸ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Sayd, 47, h. no: 20314, X/478.

³⁹ Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî, **Sünen**, Thk. Şuayb el-Arnaût ve Muhammed Kâmil Karabelli, Dâru'r-Risaleti'l-Alemiyye, Dimeşk 2009, Sayd, 1, (h. no: 2845, IV/466-467).

⁴⁰ Dârimî, **Sünen**, Sayd, 3, (h. no: 2008, II/125).

diğerlerinden ayrı kılan ve birbirine kaynaştıran, kendilerine has sosyal bir düzenleri vardır. Kur'an'da belirtildiği üzere “Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve (gökyüzünde) iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi topluluklardır.”⁴¹ Bu ayette zikredilen benzerlik, her konuda birbirine benzemeyi gerektirmez. Yani benzeyenin, benzetilene bütün yönleriyle benzemesi gerekmez. Sadece bir yönüyle benzemesi de kâfidir. Buradaki benzerlik ise ümmet olma durumudur. Hayvanlardan her biri de kendine has oluşum ve mahremiyetleri olan ve Allah'ın onları diğerlerinden ayrı olarak yaratmasında hikmet bulunan birer ümmettir.⁴²

Medine'de bulunan tüm köpeklerin öldürülmesini emreden rivayetler ile izah sadedinde olduğumuz hadis arasında birbirini nakzedecek bir durum yoktur. Çünkü Medine, Hz. Peygamber zamanında vahyin indirildiği mekândı. Ayrıca meleklerin, içinde köpek veya resim bulunan eve girmeyeceği de yine Rasûlullah (s.a.v)'dan nakledilmiştir. Bu ise köpeğin, evlerde olduğu gibi şehirlerde de bulundurulmasının mekruh olduğunu göstermektedir. Rasûlullah (s.a.v) da köpeklerin tamamen öldürülmesini en azından Medine'ye yakın bölgelerdeki azaltılmasını istemiştir. Ancak vahyin indirildiği ve bu sebeple meleklerin iniş yeri olan Medine'ye uzak olan bölgelerdeki köpeklerle dokunmamıştır.⁴³ Hattâbî'ye göre bu hadis, ümmetlerden bir ümmetin tamamen ortadan kaldırılmasını ve mahlûkattan bir neslin tümüyle yok edilmesini hoş görmemektedir. Çünkü her bir mahlûkâtın yaratılmasında bir hikmet ve maslahat vardır. Bundan dolayı köpeklerin tamamının öldürülmesine izin verilmemiştir. Ancak köpeklerin en kötü ve en şerlisi konumundaki, rengi simsiyah olanlarının öldürülüp, diğerlerinin koruma ve bekçilik gibi hizmetler için bırakılması gerekmektedir.⁴⁴

4. Köpek Edinmenin Sevabı Azaltacağını Bildiren Rivayetler

Hadis literatüründeki rivayetlerin bir kısmında ise köpek edinmenin sevabı azaltacağı belirtilmektedir. Söz konusu rivayetler arasında bazı farklılıklar olmakla birlikte edinilmesinde sakınca olmayan köpek türleri, bu uyarının dışında tutulmuştur. Diğer bir deyişle köpek edinmenin sevabı azaltacağına vurgu yapan rivayetlerde, istisna edilen köpek türleri, aynı zamanda beslenilmesine ruhsat verilmiş olanlardır.

Köpek edinmenin sevabı azaltacağıyla ilgili rivayetlerden birinde Ebu'z-Zübeyr şöyle demektedir: Câbir'e köpek edinme hakkında sordum. O da bana İbn Ömer'in Rasûlullah (s.a.v)'ı şöyle derken işittim dediğini nakletti: “*Kim köpek edinirse her gün ecrinden iki kırat eksilir.*”⁴⁵ Bu rivayette herhangi bir istisna yapılmaksızın mutlak olarak köpek edinmenin ecri azaltacağı söylenmektedir. Ancak yine İbn Ömer kanalıyla gelen başka hadislerde o, Rasûlullah (s.a.v)'ın şöyle dediğini nakletmektedir: “*Her kim çoban ve av köpeğinden başka bir köpek edinirse ameli her gün iki kırat eksilir.*”⁴⁶ İbn Ömer'e, Ebû Hureyre ziraat köpeğini de (ekleyerek) rivayet ediyor denildiğinde o: “Ebû Hureyre ziraatla uğraşıyordu”, demiştir.⁴⁷ Ancak bazı hadis kaynaklarında

⁴¹ 6 En'âm, 38.

⁴² Yusuf el-Karadâvî, **Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Sünnet**, Trc. Özcan Hıdır, Nida yay., İstanbul 2012, s. 234-235.

⁴³ İbn Kuteybe, **Hadis Müdâfâsı**, s. 233-234.

⁴⁴ Karadâvî, **Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Sünnet**, s. 236.

⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, V/51, (h. no: 5393).

⁴⁶ Buhârî, **Sahîh**, Zebâih ve Sayd, 6, (h. no: 5480, s. 976). Ayrıca Bkz. Buhârî, **Sahîh**, Zebâih ve Sayd, 6, (h. no: 5481-5482, s. 976); Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 50, (h. no: 1574, s. 733); Musâkât, 52, (h. no: 1574, s. 733); et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, **Sünen**, Thk. Sâlih b. Abdulaziz b. Muhammed b. İbrahim, Dâru's-Selâm, Riyad 1999, Sayd, 17, (h. no: 1487, s. 361); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 12, (h. no: 4289, s. 597); Sayd ve Zebâih, 13, (h. no: 4291, s. 597); Dârimî, **Sünen**, Sayd, 2, (h. no: 2004, II/124); Mâlik b. Enes, **Muvatta'**, İsti'zân, 13, (h. no: 1869, s. 739); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, V/238, (h. no: 5775); IV/534, (h. no: 5171); IV/555, (h. no: 5254); V/304, (h. no: 5925); VI/15, (h. no: 6443); IV/501, (h. no: 5073); V/517, (h. no: 6342); IV/457, (h. no: 4944); Ma'mer b. Râşid, **Câmi'**, Bâbu Katli'l-Kilâb, h. no: 19611, X/432; Humeydî, **Müsned**, II/283, (h. no: 633); Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, **Müsned**, IV/336-337, (h. no: 5003).

⁴⁷ Ebû Ya'lâ el-Mevsilî, **Müsned**, V/83, (h. no: 5535).

bizzat İbn Ömer'in kendisinden de bu manada hadis nakledilmektedir. Buna göre İbn Ömer, Rasûlullah (s.a.v)'ın şöyle dediğini aktarmaktadır: “Her kim ziraat, koyun ve av köpeğinden başka bir köpek edinirse her gün ecri bir kırat eksilir.”⁴⁸ Başka bir rivayette Ebu'l-Hakem el-Becelî, İbn Ömer'in Hz. Peygamber'den naklen şöyle dediğini aktarmaktadır: “Kim ziraat, çoban ve av köpeğinden başka bir köpek edinirse her gün amelinden bir kırat eksilir.” Bunun üzerine ben İbn Ömer'e: Eğer bir evde köpek varsa ve bende onu hoş görmüyorsam ne olacak, dedim. O da sorumluluk ev sahibine aittir, dedi.⁴⁹

Sâlim, babasından Rasûlullah (s.a.v)'ın şöyle dediğini nakletmektedir: “Her kim çoban ve av köpeğinden başka bir köpek edinirse her gün amelinden bir⁵⁰ veya iki kırat eksilir.”⁵¹ Sâlim, Ebû Hureyre ziraat (bekçisi) köpeğini de rivayet ediyor deyince o, şöyle dedi: “Ebû Hureyre ekin sahibi idi.”⁵² Sâlim'in babasından naklettiği diğer bir rivayette ise “kim köpek edinirse” yerine “hangi ev ehli” lafzı yer almaktadır. Aynı şekilde onların da çoban ve av köpeği müstesna olmak kaydıyla her gün amellerinden iki kırat eksileceği belirtilmektedir.⁵³

Ebû Hureyre'nin naklettiğine göre ise Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: “Her kim çoban, ziraat (bekçisi) köpeği⁵⁴ ve av köpeği dışında bir köpek edinirse ameli her gün bir kırat⁵⁵ eksilir.” Zührî şöyle dedi: Ebû Hureyre'nin bu sözü İbn Ömer'e söylenince o: Allah Ebû Hureyre'ye rahmet etsin. O ekin sahibiydi, (ondan dolayı böyle söylemiştir), dedi.⁵⁶

Ebû Hureyre'den nakledilen ve itirazlara sebep olan ziraat (bekçisi) köpeğinin de Ebû Hureyre'nin tüm rivayetlerinde olmadığı görülmektedir. Örneğin bunlardan birinde Rasullah şöyle demiştir: “Kim av ve çoban köpeğinden başka bir köpek edinirse onun ameli her gün bir kırat eksilir.”⁵⁷ Buhârî'nin Sahîhinde yer alan bir habere göre; İbn Sîrîn ve Ebû Sâlih, Ebû Hureyre kanalıyla Hz. Peygamberden “koyun, ziraat ve av köpeği dışında (bir köpek edinirse)” şeklinde rivayet ederken Ebû Hâzim ise “av ve çoban köpeği dışında (bir köpek edinirse)” şeklinde rivayet etmiştir.⁵⁸

Ziraat (bekçisi) köpeğini istisna eden rivayetler, Ebû Hureyre'den başka sahâbîlerden de nakledilmiştir. Örneğin Şenûe kabilesinden ve Rasûlullah (s.a.v)'ın ashabından olan Sufyân b. Ebî Züheyr, mescidin kapısında durarak yanındaki insanlara hadis tahdis ediyor⁵⁹ ve Rasûlullah (s.a.v)'ı şöyle derken duydum, diyordu: “Her kim ziraat ve çoban köpeği dışında bir köpek edinirse

⁴⁸ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 56, (h. no: 1574, s. 733); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, V/90, (h. no: 5505).

⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, IV/410, (h. no: 4813).

⁵⁰ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 53, (h. no: 1574, s. 733); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 14, (h. no: 4297, s. 598); Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, V/81, (h. no: 5527).

⁵¹ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 51, (h. no: 1574, s. 733); Musâkât, 54, (h. no: 1574, s. 733); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 13, (h. no: 4292, s. 597); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, IV/303, (h. no: 4549); Humeydî, **Müsned**, II/283, (h. no: 632); Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, V/4-5, (h. no: 5395).

⁵² Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, V/5, s. 40, (h. no: 5418).

⁵³ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 55, (h. no: 1574, s. 733).

⁵⁴ Buhârî, **Sahîh**, Bed'u'l-Halk, 17, (h. no: 3324, s. 552); Ayrıca Bkz. Buhârî, **Sahîh**, Bed'u'l-Halk, 17, (h. no: 3325, s. 552); Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 59, (h. no: 1575, s. 734). Bazı rivayetlerde ziraat köpeği yerine ard/yer köpeği lafzı geçmektedir. Bkz. Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 57, (h. no: 1575, s. 734).

⁵⁵ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 58, (h. no: 1575, s. 734); Ebû Dâvûd, **Sünen**, Sayd, 1, (h. no: 2844, IV/465); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 14, (h. no: 4294-4295, s. 597); İbn Mâce, **Sünen**, Sayd, 2, (h. no: 3204, s. 465); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, VIII/346, (h. no: 8528); VII/362, (h. no: 7610).

⁵⁶ Ma'mer b. Râşid, **Câmi'**, Bâbu Katli'l-Kilâb, h. no: 19612, X/432-433.

⁵⁷ Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 60, (h. no: 1575, s. 734).

⁵⁸ Buhârî, **Sahîh**, Hars ve Muzâraa, 3, (h. no: 2322, s. 373).

⁵⁹ Mâlik b. Enes, **Muvatta'**, İsti'zân, 12, (h. no: 1868, s. 739).

onun ameli her gün bir kırat eksilir.” Ben de sen bunu Rasûlullah (s.a.v)’dan duydun mu dedim. O da şu mescidin rabbine yemin ederim ki evet duydum, dedi.⁶⁰

Abdullah b. Muğaffel’den nakledilen hadiste de ziraat (bekçisi) köpeği zikredilmektedir. Bu rivayete göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: “Eğer köpek ümmetlerden bir ümmet olmasaydı onların öldürülmesini emrederdim. Köpeklerden halis siyah (simsiyah) olanlarını öldürünüz. Hangi kavim ziraat (bekçisi) köpeği, av köpeği ve çoban köpeği dışında bir köpek edinirse her gün ecrinden bir kırat eksilir.”⁶¹ Aynı râvîden nakledilen diğer bir varyantta ise Rasûlullah (s.a.v): “Her kim av, çoban ve ziraat (bekçisi) köpeği dışında bir köpek edinirse her gün ecrinden bir⁶² veya iki kırat eksilir,” demiştir.⁶³

Ebû Hureyre’den nakledilen hadiste ziraat (bekçisi) köpeği de istisna edilen türler arasında sayılmıştır. Bu durum İbn Ömer’e haber verilince ise onun; Allah Ebû Hureyre’ye rahmet etsin, ekini olduğu için (böyle söylemiştir), dediği daha önce belirtilmişti. Bazı yazarlar, İbn Ömer’in bu sözünden hareketle, Ebû Hureyre’nin kendi menfaati uğruna “ziraat (bekçisi) köpeği” kısmını uydurduğunu iddia etmektedirler. Örneğin Ebû Reyre, bu hadisi naklettikten sonra, ziraat (bekçisi) köpeğini Ebû Hureyre’nin eklediğini söylemektedir. Ayrıca Ebû Hureyre’nin bir şey istediği zaman o konuyla ilgili bir hadis uydurup sonra da Peygambere ref ettiğine delil olarak sunmaktadır.⁶⁴ Juynboll da, Ebû Hureyre’nin bu rivayet bağlamında hadis uydurmakla itham edildiğine dair Ebû Reyre ve Ahmed Emin’den nakiller yapmaktadır.⁶⁵

Ebû Hureyre’nin naklettiği “ziraat (bekçisi) köpeği” kısmının söz konusu eleştiriyi yapan Abdullah b. Ömer’den de rivayet edildiği görülmektedir. Ayrıca bu ilave, Ebû Hureyre’den başka sahâbîlerin rivayetlerinde de bulunmaktadır. Ebû Hureyre’nin ekini olduğu için (böyle demiştir) sözü ise onun rivayetini zayıf addetmekten öte ekin sahibi olması hasebiyle, bu konuda daha itinalı ve sağlam olacağını vurgulamak için söylenmiştir. İbn Ömer’den nakledilen hadisin bazı tarihlerinde aynı ziyadenin olması ise iki ihtimali gündeme getirmektedir. Bunlardan birincisine göre İbn Ömer, bu ziyadeyi Ebû Hureyre’den duyduktan sonra Rasûlullah (s.a.v)’ın bunu söylediğini öğrenmiş ve ondan sonra bu şekilde rivayet etmiştir. İkinci ihtimal olarak ise tartışmaya konu olan ziyadeyi Hz. Peygamberden duyduğunu hatırladığında zikretmiştir.⁶⁶ Konuyla ilgili verilen rivayetlerin tamamı incelendiğinde, Ebû Hureyre’nin bu ziyadesine itiraz eden İbn Ömer başta olmak üzere Abdullah b. Muğaffel ve Sufyân b. Ebî Züheyr tarafından da rivayet edildiği görülmektedir. Ancak bazı yazarların hadisi nakleden diğer sahâbîlerden hiç söz etmeyerek sanki sadece Ebû Hureyre nakletmiş izlenimi vermek suretiyle, onu hadis uydurmakla itham etmeleri câlib-i dikkattir.

İbn Ebî Şeybe’nin, Ebû Hanîfe’ye reddiye olarak kaleme aldığı “Kitâbu’r-Red alâ Ebî Hanîfe” bölümdeki eleştiri noktalarından birini bu konu oluşturmaktadır. İbn Ebî Şeybe, konuyla

⁶⁰ Buhârî, **Sahîh**, Hars ve Muzâraa, 3, (h. no: 2323, s. 373); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 12, (h. no: 4290, s. 597); İbn Mâce, **Sünen**, Sayd, 2, (h. no: 3206, s. 465-466).

⁶¹ Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 10, (h. no: 4285, s. 596).

⁶² Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 14, (h. no: 4293, s. 597).

⁶³ İbn Mâce, **Sünen**, Sayd, 2, (h. no: 3205, s. 465).

⁶⁴ Mahmud Ebû Reyre, **Şeyhu’l-Madîra Ebû Hureyre**, Müessesetü’l-Alemî, Beyrut 1993, s. 156.

⁶⁵ Juynboll, G.H.A., **Modern Mısır’da Hadis Tartışmaları**, Trc. Salih Özer, Ankara Okulu yay., Ankara 2000, s. 104-105.

⁶⁶ Mustafa Sibâî, **İslam Hukuku’nda Sünnetin Yeri**, Trc. Halil Kendir, Işık Akademi yay., İzmir-2009, s. 344 v.d. Ayrıca Ebu Hureyre’ye isnad edilen bu tür ithamların savunusu için bazı kitaplar telif edilmiştir. Örnek olması bakımından Bkz. Muhammed Ebu Şehbe, **Sünnet Müdafaası**, Trc. Mehmet Görmez ve M. Emin Özafşar, Rehber yay., Ankara 1990, s. 85 v.d.; Ayrıca Osman Güner, **Ebu Hureyre’ye Yönelik Eleştiriler**, İnsan yay., İstanbul 2001; Mehmet Efendioğlu, **Sahâbeye Yöneltilen Tenkitler**, M.Ü.İFAV., yay., İstanbul 2011, s. 147 vd.

ilgili rivayetleri naklettikten sonra Ebû Hanife'nin köpek edinmede sakınca yoktur, dediğini nakletmektedir.⁶⁷

Nevevî'ye göre ise ihtiyaç olmadan köpek edinmek haramdır. Bununla birlikte çoban, av ve ziraat (bekçisi) köpeğini beslemek caizdir. Ancak ev, sokak v.b. yerleri korumak için köpek beslemenin cevazı konusunda iki farklı görüş vardır. Bunlardan birincisine göre caiz değildir. Hadislerin zahiri de çoban, av ve ziraat (bekçisi) köpeği dışındakilerin nehyedildiğine delalet etmektedir. Ancak ikinci ve doğru görüş ise (ihtiyaç halinde), edinilmesine izin verilen üç tür köpeğe kıyasla, caiz olduğudur. Çünkü hadislerden anlaşılan illet ihtiyaçtır.⁶⁸

Bazı köpek türlerinin edinilmesine izin veren rivayetler ile köpek edinmenin sevabı azaltacağını bildiren rivayetler birlikte değerlendirildiğinde, gerek öldürme emrinin uygulandığı esnada gerekse köpek beslemenin sevabı azaltacağını bildiren hadislerde bazı köpek türleri istisna edilmiştir. Çoban köpeği, av köpeği ve ziraat bekçisi köpeği bu bağlamda ismi zikredilen türlerdir. Dolayısıyla mezkûr türleri edinmenin caiz olduğu, hadislerin zahirinden çok net anlaşılmaktadır. Bu durumda üzerinde durulması gereken husus, rivayetlerde adı geçmeyen diğer köpek türlerinin edinilip edinilmeyeceğidir.

Yukarıda Nevevî'den yapılan nakle göre o, köpek edinmenin illetini ihtiyaç olarak değerlendirmektedir. Bundan dolayı o, herhangi bir ihtiyaç olmadan köpek beslemeyi haram addederken ihtiyaç olması durumunda, hadislerde adı zikredilmemekle birlikte, evleri, sokakları v.b. yerleri korumak için köpek beslemekte herhangi bir sakınca görmemektedir. İbn Hıbbân'ın Sahîh'indeki bâb başlıkları da bu görüşü destekler mahiyettedir. Sahîh'in konuyla ilgili bâb başlıklarından biri "*faýdası olmayan köpekleri edinen kişinin cezasının zikri*"⁶⁹ diğeri ise "*faýdasız boş yere köpek edindiği için Müslüman kişinin amelinin azalacağını zikri*"⁷⁰ şeklindedir. Söz konusu yaklaşımda da kişinin faydası ön plana çıkarılmıştır. Câhız ise edinilmesine izin verilen köpeklerle kıyasla, hırsızlara karşı ev, çarşı vb. yerler ile korunmaya muhtaç malların muhafazası için de köpek beslenebileceği görüşündedir.⁷¹

Bütün bu bilgiler muvacehesinde tüm köpek türlerinin edinilemeyeceği, ancak konunun ihtiyaç ve fayda illeti ekseninde ele alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla insanların faydasına olan ve ihtiyacı karşılayan köpeklerin -hadislerde istisna edilenler arasında zikredilmemekle birlikte- izin verilenlere kıyasla edinilmesinde bir sakıncanın olmadığı ancak süs, hobi, zevk, eğlence v.b. şeyler için köpek beslemenin yasaklandığı söylenebilir.

5. Eğitilmiş ve Eğitilmemiş Köpeklerin Avlarıyla İlgili Rivayetler

İnsanlığın ilk dönemlerinden itibaren başlayıp bazı şekil değişiklikleri ile birlikte günümüz dünyasında da devam eden ve önemli geçim kaynaklarından biri olan avlanmanın⁷² helal olduğuna dair naslar, hem Kur'an'da hem de hadislerde mevcuttur. Bu bağlamda Maide sûresinin 4. ayetinde şöyle denilmektedir: "*Kendileri için sana nelerin helal kılındığını soruyorlar. Deki bütün iyi ve temiz şeyler size helal kılınmıştır. Allah'ın size öğrettiğinden öğretilip avcı hale getirdiğiniz hayvanların sizin için yakaladıklarından da yiyeceğiniz üzerine Allah'ın adını anın ...*"⁷³ Mezkûr ayete göre insanların eğittiği avcı hayvanların yakaladıkları helal kılınmıştır. Köpek ise bu avcı

⁶⁷ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Red alâ Ebî Hanife, 563, XX/130.

⁶⁸ en-Nevevî, Muhyiddin Ebu Zekeriya Yahya b. Şeref, **el-Minhâc Şerhu Sahîhi Müslim el-Haccâc**, Dâru'l-Feyha, Dimeşk 2010, X/261.

⁶⁹ İbn Hıbbân, **Sahîh**, s. 971.

⁷⁰ İbn Hıbbân, **Sahîh**, s. 972.

⁷¹ Akyüz, **el-Câhız'ın Hadis-Sünnet Anlayışı**, s. 147.

⁷² Yusuf Ziya Keskin, "Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları", (33-48), **Hadis Tetkikleri Dergisi**, C. V, S. 1, 2007, s. 33.

⁷³ 5 Maide, 4.

hayvanlardan biridir. Nitekim hadislere göre de av köpeklerinin edinilmesinde bir sakıncanın olmadığı, bundan önce nakledilen rivayetlerden açıkça anlaşılmaktadır.

Rivayetlerde; Rasûlullah (s.a.v)'a köpeklerle yapılan avlanma hakkında muhtelif soruların sorulduğu ve Hz. Peygamberin bunları cevapladığı müşahede edilmektedir. Örneğin Adî b. Hatim şöyle demektedir: Rasûlullah (s.a.v)'a mi'râd⁷⁴ avı hakkında sordum. O da: *"Eğer ava mi'râdın keskin tarafı değer ve öldürürse onu ye ancak yassı tarafı değer ve öldürürse onu yeme çünkü o vekîzdır,"*⁷⁵ dedi.⁷⁶ Ben de Ey Allah'ın Rasûlü! Biz eğitilmiş köpeklerimizi ava gönderiyoruz (bu durumda ne olur), dedim.⁷⁷ Rasûlullah (s.a.v) da: *"Eğer (eğitilmiş) köpeğini ava gönderdiğinde, üzerine Allah'ın adını anarsan o avı ye,"* dedi.⁷⁸ Ben de: Köpek avı öldürürse (ne olur) dedim. Rasûlullah (s.a.v) da: *"Eğer köpek avı öldürür ve senin köpeğinden başka bir köpek de ona iştirak etmemişse onu ye,"* dedi.⁷⁹ Ben de eğer köpek avdan yerse ne olacak dedim. Rasûlullah (s.a.v): *"Onu yeme çünkü köpek o avı senin için değil ancak kendi nefsi için tutmuştur,"* dedi. Ben de köpeğimi ava gönderiyorum ve köpeğimle birlikte başka köpekler de buluyorum deyince, Rasûlullah (s.a.v): *"O avı yeme çünkü sen ancak kendi köpeğin üzerine besmele çektin başka köpek üzerine besmele çekmedin,"* dedi.⁸⁰

Rasûlullah (s.a.v)'ın Adî b. Hatim'e verdiği cevaplar dikkate alındığında; eğitilmiş köpeklerle yapılan avlanmada şu hususiyetler öne çıkmaktadır. Her şeyden önce köpek eğitilmiş dahi olsa üzerine besmele çekmek gerekmektedir. Bu özellikleri haiz köpeğin yakaladığı avın yenmesinde herhangi bir sakınca yoktur. Köpeğin avı öldürmesi durumunda da hüküm aynıdır. Ancak köpeğin avdan yemesi halinde onun eti yenmez. Çünkü köpek, avı sahibi için değil kendi nefsi için tutmuş sayılır. Üzerine besmele çekilmiş bir köpek ava gönderildiğinde başka köpeklerle birlikte bulunursa, üzerine besmele çekilmeyen köpeğin yakalama ihtimalinden dolayı, av etinin yenmesi yasaklanmıştır. Abdullah b. Ömer'in de eğitilmiş köpekler hakkında: Avı öldürseler de öldürmeseler de senin için yakaladıklarını ye, dediği nakledilmektedir.⁸¹

Adî b. Hatim'den nakledilen başka bir rivayette ise köpeğin avı canlı olarak yakalamasından bahisle Rasûlullah (s.a.v)'ın şöyle dediği kaydedilmektedir: *"Köpeğini ava gönderdiğinde Allah'ın adını an. Köpek avı senin için yakalar, sen de ava canlı olarak yetişirsen onu kes. Avı öldürmüş ancak yememiş olarak yetişirsen onu ye. Eğer kendi köpeğinle birlikte başka bir köpek bulursan ve avı öldürmüşlerse o avı yeme çünkü sen avı hangi köpeğin öldürdüğünü bilmiyorsun. Eğer okunu ava atarsan Allah'ın adını an. Avı bir gün sonra bulursan ve sadece senin okunun izi varsa istersen onu ye. Ancak avı suda boğulmuş olarak bulursan yeme."*⁸² Bu rivayette,

⁷⁴ Mi'râd: İki tarafı ince ve sivri ortası ise enli ve kalın olan ok kalemı demektir. Bkz. Mehmet Sofuoğlu, **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, Ötüken yay., İstanbul 1988, XII/5556.

⁷⁵ Hadiste yer alan vekîz kelimesi mevkûz anlamında olup ağaç sopa ile vurarak murdar ederek öldürme demektir. Bkz. Sofuoğlu, **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, XII/5556.

⁷⁶ Buhârî, **Sahîh**, Zebâih ve Sayd, 2, (h. no: 5476, s. 975).

⁷⁷ Buhârî, **Sahîh**, Zebâih ve Sayd, 3, (h. no: 5477, s. 975-76).

⁷⁸ Buhârî, **Sahîh**, Zebâih ve Sayd, 2, (h. no: 5476, s. 975). Ayrıca Bkz. Müslim, **Sahîh**, Sayd ve Zebâih, 1, (h. no: 1929, s. 912); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 3, (h. no: 4270, s. 594).

⁷⁹ Tirmizî, **Sünen**, Sayd, 1, (h. no: 1465, s. 356). Ayrıca Bkz. Ebû Dâvûd, **Sünen**, Sayd, 2, (h. no: 2847, IV/468); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 5, (h. no: 4272, s. 595).

⁸⁰ Buhârî, **Sahîh**, Zebâih ve Sayd, 2, (h. no: 5476, s. 975). Ayrıca Bkz. Buhârî, **Sahîh**, Zebâih ve Sayd, 7, (h. no: 5483, s. 977); Zebâih ve Sayd, 8, (h. no: 5484, s. 977); Vudû', bâb no yok, (h. no: 175, s. 35); Buyû', 3, (h. no: 2054, s. 330); Zebâih ve Sayd, 1, (h. no: 5475, s. 975); Müslim, **Sahîh**, Sayd ve Zebâih, 2, (h. no: 1929, s. 912); Sayd ve Zebâih, 3, (h. no: 1929, s. 912); Sayd ve Zebâih, 4, (h. no: 1929, s. 913); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 7, (h. no: 4274-4275-4276-4277-4278, s. 595); Sayd ve Zebâih, 8, (h. no: 4279-4280, s. 596); Dârimî, **Sünen**, Sayd, 1, (h. no: 2002-2003, II/123); Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, **Müsned**, I/579, (h. no: 1123); Humeydî, **Müsned**, II/407-408, (h. no: 917).

⁸¹ Mâlik b. Enes, **Muvatta'**, Sayd, 5, (h. no: 1099, s. 374).

⁸² Müslim, **Sahîh**, Sayd ve Zebâih, 6, (h. no: 1929, s. 913).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

bir öncekinde temas edilen hususlardan başka köpeğin yakaladığı avın canlı olması durumunda avın kesilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Köpeklerle yapılan avlanma hakkında Rasûlullah (s.a.v)'a soru soranlardan biri de Ebû Sa'lebe el-Huşenî olmuştur. Ondan yapılan rivayetlerde ise eğitilmiş köpeğin avıyla birlikte eğitilmemiş köpeklerin avı da mevzu bahis edilmiştir. Söz konusu rivayette o, Rasûlullah (s.a.v)'a şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasûlü! Biz av yapılan bir yerde yaşıyoruz. Ben de yayımla, eğitilmiş ve eğitilmemiş köpeklerimle avlanıyorum. Hz. Peygamber de: *"Eğer Allah'ın adını anar ve yayımla ava isabet ettirirsen onu ye, eğitilmiş köpeklerinle avı yakalarsan ve Allah'ın adını anarsan onu da ye ancak eğitilmemiş köpeklerinle yakalarsan ve ölmeden yetişirsen onu ye (aksi takdirde yeme)"* dedi.⁸³ Bu hadise göre; eğitilmemiş köpeğin yakaladığı av, sadece canlı olmak kaydıyla yenilebilir. Avı öldürmesi durumunda ise yenmesi yasaklanmıştır.

Ebû Sa'lebe el-Huşenî'den nakledilen hadisin başka tariklerinde, eğitilmemiş köpeğin avı konusu daha da netleşmektedir. Nitekim bu varyantlarda ölmeden yetişilen avın kesilmesi vurgulanmaktadır. Buna göre o, Rasûlullah (s.a.v)'a giderek şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasûlü! Biz ehl-i kitap bir topluluğun yerinde/vatanında yaşıyoruz. Onların kaplarından yiyoruz. Ayrıca biz av yapılan bir yerde yaşıyoruz ve okumla, eğitilmiş ve eğitilmemiş köpeklerimle avlanıyorum. Bunlardan hangisi bize helal kılındı? dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) şöyle dedi: *"Ehl-i kitap bir topluluğun vatanında yaşadığınız ve kaplarından yediğiniz konusunda, eğer o kaplardan başkasını bulursanız onlardan yemeyin ancak bulamazsanız onları yıkayın sonra o kaplarda yiyin. Av yapılan bir yerde yaşadığınız konusuna gelince, yayımla avladığınız avın üzerine Allah'ın adını an sonra ye, eğitilmiş köpeklerinle avlandığınız avın üzerine besmele çek sonra ye, eğitilmemiş köpeğinle avladıklarına gelince onu kesmeye yetişirsen ye,"*⁸⁴ ancak kesmeye yetişemezsen onu yeme," dedi.⁸⁵

Hz. Peygamberden, Ebû Sa'lebe el-Huşenî'nin naklettiği hadislerde av köpekleri eğitilmiş ve eğitilmemiş olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bu ayırım avın durumu hakkında farklı hükümlerin verilmesine sebep teşkil etmiştir. Eğitilmiş köpeklerin avı hakkında daha önce izah edilen hükümler tekrarlanırken eğitilmemiş köpeklerin durumu bu hadislerde gündeme gelmektedir. Buna göre, eğitilmemiş köpeğin avı hakkında hüküm, ancak ölmeden önce kesildiği takdirde yenebileceği yönündedir.

Ebû Sa'lebe el-Huşenî'den nakledilen başka bir rivayette ise Rasûlullah (s.a.v) köpeklerle yapılan av hakkında: *"Allah'ın adını anarak köpeğini ava gönderdiğinde o avdan yese dahi sen avı ye,"* demiştir.⁸⁶ Bu hadisin konuyla ilgili nakledilen diğer rivayetlerle tearuz halinde olduğu görülmektedir. Ancak hem köpeğin yediği avın yenmeyeceğini ifade eden hadislerin daha sahih olması hem de sayıca daha çok olmasından hareketle, söz konusu avın yenmeyeceği benimsemiştir.⁸⁷ Debûsî de Adî b. Hatim'den nakledilen rivayette; Rasûlullah (s.a.v) köpeğin yediği avın yenmeyeceğini belirttiği için bunu kesin bir nass olarak kabul etmektedir. Bundan dolayı Ebû Sa'lebe'den nakledilen hadisin râvîsinin "yeme" sözünü duymadığını veya duyduğu halde unutmış olabileceğini söylemektedir.⁸⁸ Ebû Dâvud ise şahinin avdan yemesinde bir sakınca olmadığını ancak köpeğin yemesinin kerih görüldüğünü belirtmektedir.⁸⁹

⁸³ Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 4, (h. no: 4271, s. 594-595).

⁸⁴ Buhârî, **Sahih**, Zebâih ve Sayd, 10, (h. no: 5488, s. 977); Zebâih ve Sayd, 4, (h. no: 5478, s. 976); Müslim, **Sahih**, Sayd ve Zebâih, 8, (h. no: 1930, s. 913-14); İbn Mâce, **Sünen**, Sayd, 3, (h. no: 3207, s. 466).

⁸⁵ Ebû Dâvud et-Tayâlisî, **Müsneid**, I/572, (h. no: 1108).

⁸⁶ Ebû Dâvud, **Sünen**, Sayd, 2, (h. no: 2852, IV/472-73).

⁸⁷ Keskin, "Hadislere Göre Avcılık", s. 42.

⁸⁸ Tuzcu, **Hanefi Usûlünde Hadis**, s. 187.

⁸⁹ Ebû Dâvud, **Sünen**, Sayd, 2, 2851 nolu hadisten sonra verilmiştir. IV/472.

6. Köpeğin Yaladığı Kabın Yıkanması

İnsanların en yakınında bulunan ve muhtelif gayelere matuf olarak edinilen köpeklerin, kullanılan malzemelere temas etmeleri, onlardan su içmeleri veya o eşyaları yalamaları hayatın akışı içerisinde yaşanabilecek bir olgudur. Özellikle tarım ve hayvancılık kültürünün yaygın olduğu toplumlarda bu tür olayların cereyan etmesi daha sık görülebilecek bir durumdur. Hz. Peygamberden nakledilen hadislerde, yaşanması olası olan bu durum karşısında, nasıl davranılması gerektiğine dair önemli bilgiler mevcuttur.

Ebû Hureyre'nin naklettiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir: *“Sizden birinin kabından köpek su içerse⁹⁰ veya yalarsa, kabın içerisindekini dökün⁹¹ sonra o kabı yedi defa yıkayın.⁹² Bunlardan birincisinde⁹³ veya yedincisinde ise toprakla temizleyin.”⁹⁴* Ebû Abdurrahman (Nesâî) bu hadiste yer alan *“onu dökün”* sözünde Ali b. Mushir'e tabi olan birini bilmiyorum, demiştir.⁹⁵ Ebû Hureyre'nin Hz. Peygamberden naklettiği bir başka hadiste ise köpeğin yaladığı kabın üç, beş veya yedi defa yıkanması gerektiği bildirilmektedir.⁹⁶

Atâ'dan gelen bir rivayette ise hadis mevkuf olarak nakledilmekte ve Ebû Hureyre: Köpek bir kabı yaladığında o kabın içindekini dökün, sonra onu üç defa yıkayın, demektedir. Ancak bu hadisin isnadında yer alan Abdülmelik'ten başka hiç kimse, bu hadisi Atâ'dan rivayet etmemiştir.⁹⁷ Dolayısıyla Abdülmelik bu rivayetinde teferrüd etmiştir.

Ebû Hureyre'den nakledilen rivayetler dikkate alınınca köpeğin yaladığı veya içerisinden su içtiği kabın üç, beş veya yedi defa yıkanması, yıkama işleminin birincisinin veya yedincisinin ise toprakla ovalanması şeklinde olması gerekmektedir. Bunu teyit eder mahiyette nakledilen bir başka rivayette ise İbn Cüreyc şöyle demektedir: Ben Atâ'ya, köpeğin yaladığı kabın kaç defa yıkanacağını sordum. O da üç, beş ve yedi defa yıkanması gerektiğinin hepsini duydum, dedi.⁹⁸

İbn Mâce'nin tahrir ettiği bir hadiste ise köpeğin yaladığı kabın yedi defa yıkanması gerektiği, İbn Ömer'den merfû olarak nakledilmektedir.⁹⁹ Abdullah b. Muğaffel kanalıyla nakledilen bir hadiste ise Rasûlullah (s.a.v)'ın, *“köpeğin yaladığı kabı yedi defa yıkayın*

⁹⁰ Buhârî, **Sahîh**, Vudû', bâb no yok, (h. no: 172, s. 34); Müslim, **Sahîh**, Tahâret, 90, (h. no: 279, s. 172); Nesâî, **Sünen**, Tahâret, 51, (h. no: 63, s. 8); İbn Huzeyme, Ebû Bekir Muhammed b. İshâk b. Huzeyme es-Sülemi en-Neysâbüri, **Sahîh**, Tahkik, Muhammed Mustafa el-Azami, Mektebetü'l-İslamî, Beyrut, 1980, Vudû', 74, h. no: 97, I/51.

⁹¹ Nesâî, **Sünen**, Miyâh, 6, (h. no: 336, s. 45); İbn Hibbân, **Sahîh**, Tahâret, 15, h. no: 1293, s. 266; Dârekutnî, **Sünen**, Tahâret, h. no: 182, I/104;

⁹² Müslim, **Sahîh**, Tahâret, 89, (h. no: 279, s. 172); Nesâî, **Sünen**, Tahâret, 51, (h. no: 64, s. 8); İbn Mâce, **Sünen**, Tahâret ve Sünenüha, 31, (h. no: 363-364, s. 54); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, VII/159, (h. no: 7341); VII/355, (h. no: 7593); VII/394, (h. no: 7659); VIII/208, (h. no: 8133); Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, **Müsned**, II/727, (h. no: 2539); Abdurrezzâk, Ebu Bekir b. Hemmâm es-San'ânî, **Musannaf**, Thk. Habîbu'r-Rahman el-A'zamî, el Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1983, Bâbu'l-Kelbi Yeliğu fi'l-İnâi, h. no: 329, I/96; Humeydî, **Müsned**, II/428, (h. no: 967); İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Tahâret, 212, h. no: 1839, II/228-29; İbn Hibbân, **Sahîh**, Tahâret, 15, h. no: 1291-1292, s. 266.

⁹³ Müslim, **Sahîh**, Tahâret, 91, (h. no: 279, s. 172); Ebû Dâvûd, **Sünen**, Tahâret, 35, (h. no: 71, I/53); Nesâî, **Sünen**, Miyâh, 7, (h. no: 339-340, s. 46); Abdurrezzâk, **Musannaf**, Bâbu'l-Kelbi Yeliğu fi'l-İnâi, h. no: 330, I/96; İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Tahâret, 212, h. no: 1840, II/229; İbn Huzeyme, **Sahîh**, Vudû', 74, h. no: 95-96, I/50-51; İbn Hibbân, **Sahîh**, Tahâret, 15, h. no: 1294, s. 266; Dârekutnî, **Sünen**, Tahâret, h. no: 184-185-186, I/105-106; el-Hâkim en-Neysâbüri, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah, **el-Müstedrek ala's-Sahihayn**, Thk. Mustafa Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990, Tahâret, 164, h. no: 569, s. I/264, Tahâret 165, h. no: 570, I/264; Tahâret, 167, h. no: 572, I/265.

⁹⁴ Ebû Dâvûd, **Sünen**, Tahâret, 35, (h. no: 73, I/54); Dârekutnî, **Sünen**, Tahâret, h. no: 187, I/106.

⁹⁵ Nesâî, **Sünen**, Tahâret, 52, (h. no: 66, s. 8).

⁹⁶ Dârekutnî, **Sünen**, Tahâret, 22, h. no: 193, I/108.

⁹⁷ Dârekutnî, **Sünen**, Tahâret, 22, h. no: 196, I/109.

⁹⁸ Abdurrezzâk, **Musannaf**, Bâbu'l-Kelbi Yeliğu fi'l-İnâi, h. no: 333, I/97.

⁹⁹ İbn Mâce, **Sünen**, Tahâret ve Sünenüha, 31, (h. no: 366, s. 55).

sekizincisinde toprakla ovalayın,”¹⁰⁰ dediği rivayet edilmektedir. Ebû Hureyre’den nakledilen rivayetlerde, kabın en fazla yedi defa yıkanması gerektiği ve yıkama işleminin birincisinde veya yedincisinde toprağın kullanılması istenmektedir. Abdullah b. Muğaffel tarihiyle nakledilen hadiste ise kabın yedi defa yıkanması, sekizinci defada ise toprakla temizlenmesi vurgulanmaktadır. Ancak Nevevî, kastedilen mananın yedi defa yıkayın, bunlardan birinde de su ile birlikte toprak kullanın şeklinde olduğunu belirtmektedir.¹⁰¹ Dolayısıyla hadisin zahiri sekiz yıkamaya delalet etmekle birlikte, kastedilenin mananın yedi yıkama olduğu vurgulanmaktadır.

İbnül Muğaffel’den nakledilen başka bir rivayet ise hadisin vârid olduğu zaman hakkında bilgi sunmaktadır. Buna göre o şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v) köpeklerin öldürülmesini emretti ve şöyle dedi: “Onların köpeklerle ne işi var? Sonra av ve koyun köpeğine ruhsat verdi ve şöyle dedi: Köpek bir kabı yaladığında onu yedi defa yıkayın. Sekizinci de toprakla ovalayın.”¹⁰² Bu rivayet dikkate alındığında, önce köpeklerin öldürülmesi emredilmiş daha sonra bazı köpeklerin edinilmesine ruhsat verilmiştir. İzah sadedinde olduğumuz hadis ise bazı köpek türlerinin edinilmesine ruhsat verildikten sonra vârid olmuştur. Bu gerçekten hareketle köpeğin yaladığı kabın yıkanması gerektiğine dair hükmün, beslenmesinde bir sakınca görülmeyen köpek türlerini de kapsadığı söylenebilir.

Köpeğin yaladığı kabın yıkanması gerektiğini bildiren rivayetlerdeki sayıların farklılık arz etmesi ve “sizin için tuttuklarını yiyin” ayetinin şümulüne av köpeklerinin de girmesi gibi hususlar, söz konusu rivayetlerin anlaşılması ve yorumlanmasında farklılıkların oluşmasına sebep olmuştur. Örneğin Şafiiler, söz konusu hadise dayanarak köpeğin yaladığı kabı yedi defa yıkamanın vacip olduğuna hükmetmişlerdir.¹⁰³ Bu hüküm, zikredilen hadislerin zahirine ve lafzî yorumuna daha uygundur. Ancak hadislerin delil olarak kullanılmasında farklı kriterlerin benimsenmesi, beraberinde muhtelif hükümlerin çıkarılmasını sağlamıştır.

İmam Mâlik ise aynı rivayet hakkında; “bu hadis bize geldi ancak onun aslı/hakikati nedir bilmiyorum”, demektedir. Ayrıca Mâlik’in “köpeğin avı yeniyor da salyasını nasıl kötü görürüz”, diyerek hadisi zayıf addettiği nakledilmektedir.¹⁰⁴ Köpeğin avladığı yeniyor da salyası nasıl kerih görülür sözünden, İmam Mâlik’in bu hadisi Kur’an’a aykırı gördüğü anlaşılmaktadır.¹⁰⁵ Ayrıca İmam Mâlik’e göre içinde yağ ve sütün bulunduğu kabı, köpeğin yalaması durumunda, o süt ile yağ dökülmez ve yenilir.¹⁰⁶ İbn Arabî de İmam Mâlik’in konuyla ilgili görüşünü zikrettikten sonra bu hadisin, “sizin için tuttuklarını yiyin” ayeti ile “temizliğin illeti hayattır/canlılıktır” ilkesi gibi iki büyük asılla tearuz halinde olduğunu söylemektedir. Çünkü söz konusu iki vasıfta köpekte bulunmaktadır.¹⁰⁷

¹⁰⁰ İbn Mâce, **Sünen**, Tahâret ve Sünenüha, 31, (h. no: 365. s. 54-55); Dârimî, **Sünen**, Tahâret, 59, (h. no: 737, I/204); İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Tahâret, 212, h. 1845, II/230; İbn Hıbbân, **Sahîh**, Tahâret, 15, h. no: 1295, s. 266; Dârekutnî, **Sünen**, Tahâret, h. no: 191, I/107.

¹⁰¹ Nevevî, **Minhâc**, III/207.

¹⁰² Müslim, **Sahîh**, Tahâret, 93, (h. no: 280, s. 173). Ayrıca Bkz. Ebû Dâvûd, **Sünen**, Tahâret, 35, (h. no: 74, I/55); Nesâî, **Sünen**, Tahâret, 53, (h. no: 67, s. 8); Miyâh, 7, (h. no: 337-338, s. 46).

¹⁰³ Aynî, Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed, **Umdetü’l-Kârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî**, Dâru İhyâ’i’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut Trs., III/40.

¹⁰⁴ eş-Şâtibî, Ebû İshak İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Lahmî, **Muvâfakât**, Thk. Ebû Ubeyde Meşhur İbn Hasan Âli Selmân, Dâru İbn Affân, Sudi Arabistan 1997, III/159-160; Mahmud Ebu Reyte, **Muhammedi Sünnetin Aydınlatılması**, Trc. Muharrem Tan, Yöneliş yay., İstanbul 1988, s. 371.

¹⁰⁵ İsrar Ahmed Han, **Hadis -Kriterlerin Yeniden Tanımlanması-**, Trc. İbrahim Kapaklıkaya, Mahya yay., İstanbul 2013, s. 65.

¹⁰⁶ ed-Dümeynî, Misfir B Gurmullah, **Hadis’te Metin Tenkidi Metotları**, Trc. İlyas Çelebi, Adil Bebek, Ahmet Yücel, Kitabevi yay., İstanbul 1997, s. 382.

¹⁰⁷ Şatibi, **Muvâfakât**, III/201; Dümeynî, **Hadis’te Metin Tenkidi Metotları**, s. 382.

Hanefî mezhebinin konuya yaklaşımı ise -hadislerin delil olarak kullanılmasında öne sürdükleri şartlara bağlı olarak- diğerlerinden daha farklıdır. Bu bağlamda köpeğin yaladığı kabın yedi defa yıkanması gerektiğini bildiren hadis, Ebû Hanîfe'nin hadislerin kabulü için öne sürdüğü kriterlerden biri olan râvînin rivayet ettiği hadise muhalif hareket etmemesi gerektiği prensibine aykırı olduğu için kabul edilmemiştir.¹⁰⁸ Çünkü Atâ'nın Ebû Hureyre'den mevkuf olarak naklettiği bir rivayette o; köpek veya kedinin yaladığı kabın üç defa yıkanması gerektiğini söylemiştir.¹⁰⁹ Tahâvî'ye göre bu rivayet, Hz. Peygamberden nakledilen ve yedi defa yıkamanın gerekli olduğunu bildiren hadisin neshedildiğini göstermektedir. Ayrıca, hadisin râvîsi Ebû Hureyre'nin Peygamberden duyduğunu terk etmesinin ancak onun misli ile mümkün olduğu konusunda hüsnî zan besleyerek kötü şeyler düşünmemeliyiz. Aksi takdirde onun hem adaleti düşer hem de sözü ve rivayeti kabul edilmez.¹¹⁰ Dolayısıyla hadisin râvîsi Ebû Hureyre'nin kendi rivayetine muhalif görüş bildirmesi veya amel etmesinden hareketle yedi yıkamanın gerekli olduğunu bildiren rivayetlerin neshedildiği kanaatine varılmıştır.

Hanefî âlimlerden Debûsî'ye göre ise mezkûr rivayetin farklı tariklerinde üç, beş ve yedi sayılarının nakledilmiş olması, haberin metninin muzdarib olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte söz konusu hadis, toplumun uygulaması, icma ve kıyasa muhalif olması, rivayetin garib olması, râvînin fakih olmaması ve rivayetiyle amel etmemesi gibi birçok sebebe mebnî olarak reddedilir. Ayrıca hem rivayet tariklerinde üç defa yıkama ifadesinin medar olması hem de diğer necasetin temizlenmesine kıyasla köpeğin yaladığı kabın üç defa yıkanması, temizlik için yeterli görülmektedir.¹¹¹

Hanefîlerin konuya dair yaklaşımı bu şekilde olmakla birlikte Ebû Hanîfe'den nakledilen görüşler arasında farklılık olduğu dikkat çekmektedir. İbn Ebî Şeybe'nin naklettiğine göre Ebû Hanîfe, köpeğin yaladığı kabın bir defa yıkamasıyla iktifa edilebileceğini belirtmiştir.¹¹² Nevevî'nin nakline göre ise üç yıkamanın yeterli olduğunu söylemiştir.¹¹³ Ancak bu hadis, Hanefîlerin hadislerin kabulü için serdettikleri prensip ile birlikte ele alındığında, köpeğin yaladığı kabın üç defa yıkanması gerektiği kanaatinde oldukları anlaşılmaktadır.

7. Köpeğin Satışından Elde Edilen Ücretin Yasaklanması

Köpeklere dair muhtelif konularda rivayetler olduğu gibi köpeğin satışından elde edilecek gelirin durumu da hadislerde mevzu bahis edilmiştir. Bu meyanda Muhammed b. Mesud'dan nakledildiğine göre Hz. Peygamber, zâni bir kadının bu yoldan kazandığı ile köpeğin satışından elde edilen ücreti yasaklamıştır.¹¹⁴ Ebû Mesud el-Ensârî'den yapılan nakle göre ise Rasûlullah (s.a.v), köpeğin satışından elde edilen ücret ile zâni kadının bu yoldan kazandığına ilave olarak kâhinlik ücretini de menetmiştir.¹¹⁵ Abdullah b. Ömer'den gelen rivayette ise o: Rasûlullah (s.a.v)

¹⁰⁸ Sibâî, **İslam Hukuku'nda Sünnetin Yeri**, s. 490. Kitabın tercümesinde fetvasına aykırı hareket etmiştir, denilmektedir. Ancak buradaki rivayetine aykırı hareket etmesi gerekmektedir. Bkz. aynı yer.

¹⁰⁹ Dârekutnî, **Sünen**, Tahâret, 22, h. no: 196, I/109; İsmail Hakkı Ünal, **İmam Ebu Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebinin Hadis Metodu**, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara 2001, s. 169.

¹¹⁰ et-Tahâvî, Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdülmelik b. Seleme el-Ezdi, **Şerhu Meânî'l-Âsâr**, Thk. Muhammed Zührî en-Neccâr v.d., Alemü'l-Kütüb, Beyrut 1994, I/23; Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, III/41; Dümeynî, **Hadis'te Metin Tenkidi Metotları**, s. 348-349; Ünal, **Ebu Hanîfe'nin Hadis Anlayışı**, s. 169; Ali Osman Ateş, "İslam ve Doğal Hayatın Korunması", (1-34), **Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 1, 2003, s. 25.

¹¹¹ Tuzcu, **Hanefî Usûlünde Hadis**, s. 261.

¹¹² İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Red alâ Ebî Hanîfe, 58, XX/124.

¹¹³ Nevevî, **Minhâc**, III/207.

¹¹⁴ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû' ve Akdiye, 111, h. no: 21302, XI/47-48.

¹¹⁵ Buhârî, **Sahîh**, Buyû', 113, (h. no: 2237, s. 356-57); İcâre, 20, (h. no: 2282, s. 364); Talak, 51, (h. no: 5346, s. 954-55); Tıb, 46, (h. no: 5761, s. 1017); Müslim, **Sahîh**, Musâkât, 39, (h. no: 1567, s. 731); Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 15, (h. no: 4297, s. 598); İbn Mâce, **Sünen**, Ticârât, 9, (h. no: 2159, s. 310); Humeydî, **Müsned**, I/214, (h. no: 450); İbn Hıbbân, **Sahîh**, İcâre, h. no: 5135, s. 898.

köpeğin satışından elde edilen ücreti, zâni kadının bu yoldan kazandığını, kâhinlik ücretini ve hacamât yapanın (bu yoldan) kazandığını yasakladı, demiştir.¹¹⁶ Kâhinlik ücreti olarak tercüme edilen kısım metinlerde “*Hulvânu’l-Kâhin*” olarak geçmektedir. Abdullah (ed-Dârimî) bunu, kâhinin kehaneti üzerine kendisine verilenler olarak açıklamaktadır.¹¹⁷

Avn b. Ebî Cuheyfe ise konuya dair şahitlik ettiği bir olayı şu şekilde anlatmaktadır: Babamı, hacamât yapan bir (köleyi) satın alırken gördüm. Babam emretti ve onun kan alma aleti kırıldı. Babama bu konu hakkında sorduğumda¹¹⁸ o şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v), kanın ücretini, köpeğin satışından elde edilen ücreti,¹¹⁹ cariye kazancını¹²⁰ veya zâni bir kadının bu yoldan kazandığını yasakladı. Dövme yapan ve yaptıran, faiz yiyen ve yedirene ayrıca musavvire/şekil verene de lanet etti.¹²¹ Başka rivayetlerde ise biraz farklı lafızlarla şöyle kaydedilmektedir. Rasûlullah (s.a.v), köpeğin satışından elde edilen ücreti, kanın ücretini, dövme yapmayı ve yaptırmayı, faiz almayı ve vermeyi yasakladı.¹²² Musavvire/şekil verene lanet etti.¹²³

İbn Abbâs’dan nakledilen bir rivayete göre ise Rasûlullah (s.a.v), zâni bir kadının bu yoldan kazandığı ile köpeğin satışından elde edilen kazançla ilave olarak içkinin ücretini almayı da yasaklamıştır.¹²⁴ İbn Abbâs’dan nakledilen başka bir hadiste ise Rasûlullah (s.a.v): “*Zâni kadının bu yoldan kazandığı, içkinin ücreti ve köpeğin satışından elde edilen kazanç haramdır*”¹²⁵ ve pistir. *Eğer sahibi köpeğin ücretini istemeye gelirse avucuna toprak doldur,*” demiştir.¹²⁶

Râfî’ b. Hadîc’den nakledilen rivayette ise Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: “*Hacamât yapanın (bu yoldan) elde ettiği kazancı pistir, köpeğin (satışından elde edilen) ücret pistir ve zâni kadının (zinadan) kazandığı ücret pistir.*”¹²⁷ Ayrıca Hz. Peygamber yukarıda zikri geçenleri kazancın en şerlisi/kötüsü olarak nitelendirmiştir.¹²⁸

Ebû Hureyre’nin naklettiğine göre ise Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: “*Köpeğin satışından elde edilen ücret, zâni kadının bu yoldan elde ettiği kazanç*”¹²⁹ ve kâhinlik ücreti helal değildir.”¹³⁰ Ebû Hureyre’den mevkuf olarak nakledilen bir rivayette ise o, köpeğin satışından elde edilen ücretin yasaklandığını belirtmektedir.¹³¹ Aynı sahâbî râvîden gelen hadis başka bir tarikiinde ise Rasûlullah (s.a.v)’ın köpeğin satışından elde edilen ücreti, zâni kadının bu işten

¹¹⁶ Hâkim, **Müstedrek**, Buyû’, 114, h. no: 2243, II/39.

¹¹⁷ Dârimî, **Sünen**, Buyû’, 34, (h. no: 2568, II/332).

¹¹⁸ Buhârî, **Sahîh**, Buyû’, 113, (h. no: 2238, s. 357).

¹¹⁹ İbn Hıbbân, **Sahîh**, Buyû’, 5, h. no: 4918, s. 862.

¹²⁰ Buhârî, **Sahîh**, Buyû’, 113, (h. no: 2238, s. 357).

¹²¹ Buhârî, **Sahîh**, Libâs, 96, (h. no: 5962, s. 1044); Ebû Ya’lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, I/367, (h. no: 886).

¹²² Buhârî, **Sahîh**, Libâs, 86, (h. no: 5945, s. 1042).

¹²³ Buhârî, **Sahîh**, Buyû’, 25, (h. no: 2086, s. 335). Köpeğin satışından elde edilen ücretin yasaklandığı rivayetler için ayrıca Bkz. Buhârî, **Sahîh**, Talak, 51, (h. no: 5347, s. 955).

¹²⁴ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, II/517, (h. no: 2094).

¹²⁵ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, III/417, (h. no: 3345); Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, **Müsned**, III/164, (h. no: 2878).

¹²⁶ Ebû Dâvûd, **Sünen**, Buyû’, 65, (h. no: 3482, V/348); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, III/141-142, (h. no: 2512); III/182, (h. no: 2626); III/395, (h. no: 3273); Ebû Ya’lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, II/505, (h. no: 2593).

¹²⁷ Dârimî, **Sünen**, Buyû’, 78, (h. no: 2621, II/351-52); Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, **Müsned**, I/516, (h. no: 1009); İbn Hıbbân, **Sahîh**, İcâre, h. no: 5130, s. 897.

¹²⁸ Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 15, (h. no: 4299, s. 598).

¹²⁹ Hâkim, **Müstedrek**, Buyû’, 113, h. no: 2242, II/39.

¹³⁰ Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 15, (h. no: 4298, s. 598).

¹³¹ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû’ ve Akdiye, 111, h. no: 21301, XI/47. Burada zikredilen rivayetin lafzı, muhakkikinde belirttiği gibi yapılacak takdire bağlı olarak hadisın merfû veya mevkuf olarak anlaşılmasına yol açabilecek tarzdadır. Bkz. XI/47’deki 21301 nolu dipnot. Ancak yine aynı kaynakta yer alan 21389 numaralı hadis dikkate alınınca rivayetin mevkuf olduğu görülmektedir. Bkz. XI/71.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

kazandığını¹³² hacamât yapanın (bu işten elde ettiği) kazancını ve hayvanın döllemesi karşılığında alınan ücreti yasakladığı bildirilmiştir.¹³³

Serdedilen hadislerde herhangi bir tahsis olmaksızın umumi olarak köpeklerin satışından elde edilen kazancın yasaklandığı belirtilirken, bazı rivayetlerde böyle bir durumun varlığı dikkat çekmektedir. Örneğin yine Ebû Hureyre kanalıyla gelen bir hadiste Hz. Peygamber şöyle demiştir: “*Şu üç şeyin tamamı yasaklanmıştır. Hacamât yapanın (bundan dolayı) kazandığı, zâni bir kadının bu yoldan elde ettiği kazanç ve kedi¹³⁴ ile köpeğin satışından elde edilen ücret. Ancak av köpeği bunun dışındadır.*”¹³⁵ Görüldüğü üzere mezkûr hadiste mutlak olarak köpeğin satışından elde edilen ücret yasaklanırken av köpeği bundan istisna edilmiştir. Câbir’den gelen bir rivayette de yine av köpeklerinin kuralın dışında tutulduğu görülmektedir.¹³⁶ Ancak Nesâî, (hadisin isnadı hakkında), Haccâc’ın Hammâd b. Seleme’den naklettiği hadis sahih değildir, şeklinde bir açıklamada bulunmuştur.¹³⁷ Câbir’den nakledilen başka bir rivayete göre ise Rasûlullah (s.a.v) kedi ve köpeğin ücretini yasaklamış¹³⁸ ancak eğitilmiş köpekler bunun dışında tutulmuştur.¹³⁹

Av köpeği ile eğitilmiş köpeklerin satışından elde edilen ücretin yasak kapsamının dışında tutulduğu, bazı rivayetlerde zikredilmektedir. Bu rivayetlerden başka İbn Ebî Şeybe, av köpeğinin satışından elde edilecek ücrete ruhsat verenler diye bir bâb açmış ve bu konudaki rivayetleri nakletmiştir. Buna göre Muğîra’nın İbrahim’den naklettiğine göre o, av köpeğinin ücretinde sakınca yoktur, demiştir.¹⁴⁰ Câbir’in naklettiğine göre ise Atâ, av köpeğinin satışından elde edilecek ücrette herhangi bir sakınca olmadığını söylemiştir.¹⁴¹ İbn Cüreyc’den nakledildiğine göre Atâ, yırtıcı olmayan bir köpeği öldürürsen, sahibine ücretini öde, demiştir.¹⁴² Muhammed b. Yahya b. Habbân da: İnsanların köpeğe 40 dirhem ödediğini söylemiştir.¹⁴³ Abdullah b. Amr’dan gelen rivayette ise o şöyle demiştir: Av köpeğine 40 dirhem, çoban köpeğine bir koyun, ziraat (bekçisi) köpeğine yemekten bir parça, ev (bekçisi) köpeğine topraktan bir parça vermek, onu elde etmek (satın almak) isteyen üzerine bir haktır. Bu ücreti kabul etmek de köpeğin sahibi üzerine bir haktır.¹⁴⁴

Köpeklerin satışından elde edilecek gelirin helal olup olmadığı veya söz konusu satışta köpek türleri arasında bir ayırımının yapıp yapılamayacağı konusu da fikhî mezhepler arasında görüş ayrılığına sebep olmuştur. Örneğin İmam Şafî ve İmam Ahmed başta olmak üzere Hasan (el-Basrî), Muhammed b. Sîrîn, Abdurrahman b. Ebî Leyla, Hakem, Hammâd b. Ebî Süleyman, Râbia, Evzaî, İshâk, Ebû Sevr, İbnü’l-Münzir ve Zahirilere göre, eğitilmiş, eğitilmemiş, edinilmesine izin verilen, verilmeyen ayırımı yapılmaksızın mutlak olarak tüm köpeklerin alış veriş caiz değildir.¹⁴⁵ Ayrıca köpeğin hem satışı sahih değildir hem de ücreti helal değildir. Bundan dolayı eğitilmiş, eğitilmemiş, edinilmesine cevaz verilen veya verilmeyen tüm köpeklerin

¹³² Ebû Ya’lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, V/384-385, (h. no: 6182).

¹³³ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, VIII/299, (h. no: 8371); Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, **Müsned**, III/5, (h. no: 2631); İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû’ ve Akdiye, 111, h. no: 21303, XI/48.

¹³⁴ İbn Hibbân, **Sahîh**, Buyû’, 5, h. no: 4920, s. 862.

¹³⁵ Dârekutnî, **Sünen**, Buyû’, h. no: 3064, IV/42; Farklı lafızlar için Bkz. Dârekutnî, **Sünen**, Buyû’, h. no: 3066, IV/43. Ayrıca Bkz. Tirmizî, **Sünen**, Buyû’, 50, (h. no: 1281, s. 312).

¹³⁶ Dârekutnî, **Sünen**, Buyû’, h. no: 3067-3068, IV/43.

¹³⁷ Nesâî, **Sünen**, Sayd ve Zebâih, 16, (h. no: 4300, s. 598).

¹³⁸ Ebû Ya’lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, II/355, (h. no: 2271).

¹³⁹ Ebû Ya’lâ el-Mevsîlî, **Müsned**, II/243-244, (h. no: 1914); Dârekutnî, **Sünen**, Buyû’, h. no: 3065, IV/42. Hadisin isnadındaki el-Hasan b. Ebî Cafer zayıftır, Bkz. aynı yer.

¹⁴⁰ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû’ ve Akdiye, 112, h. no: 21312, XI/52.

¹⁴¹ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû’ ve Akdiye, 112, h. no: 21313, XI/52.

¹⁴² İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû’ ve Akdiye, 112, h. no: 21314, XI/52.

¹⁴³ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû’ ve Akdiye, 112, h. no: 21315, XI/52.

¹⁴⁴ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Buyû’ ve Akdiye, 112, h. no: 21316, XI/52-53.

¹⁴⁵ Aynî, **Umdetü’l-Kârî**, XII/58.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

zarara uğraması durumunda herhangi bir ücret ödenmesi gerekmez.¹⁴⁶ Köpeğin satışından elde edilecek gelirin yasaklanması satışın fasid olduğunu gösterir. Yani bedel batılsa satış da batıl olur.¹⁴⁷

İmam Mâlik'den konuya dair farklı görüşler nakledilmekle birlikte¹⁴⁸ o, Muvatta'da köpeğin ücretini Rasûlullah (s.a.v) yasakladığı için gerek av köpeği olsun gerekse av köpeğinin dışındaki diğer köpek türleri olsun satışından elde edilecek ücreti kerih gördüğünü belirtmektedir.¹⁴⁹ İbnü'l-Münzir ise Câbir, Atâ ve Nehaî'nin sadece av köpeğinin satışına izin verdiklerini söylemiştir.¹⁵⁰

İbn Ebî Şeybe konuya dair rivayetleri naklettikten sonra, Ebû Hanife'nin köpeğin satışından elde edilecek ücrete ruhsat verdiğini zikrederek eleştirmektedir.¹⁵¹ Ancak Ebû Hanife'den nakledilen görüşe göre o, mutlak olarak tüm köpeklerden elde edilecek ücrete izin vermemiştir. Aksine kendisinden faydalanılması helal olmayanların ücretini yasaklarken kendisinden faydalanılan ve beslenmesine izin verilen köpek türlerinin satışından elde edilecek ücrete cevaz vermiştir. Tahâvî'nin belirttiği gibi kıyas dikkate alınınca Ebû Hanife'nin görüşü daha evladır. Nitekim ehli eşek etinin yenmemesine rağmen satışından elde edilen ücretin helal olmasına nisbetle eti yenmeyen ancak kendisinden faydalanılması mübah olan köpeklerin ücreti de helal olmalıdır.¹⁵² Hanefilere göre kendinden faydalanılan ve bir yararı bulunan köpeklerin satışı sahihtir. Bundan dolayı telef olması durumunda değerinin ödenmesi gerekmektedir.¹⁵³ Ebû Hanife'ye göre kudurmuş köpeğin hem alışverişinin caiz olmadığı hem de ücretinin helal olmadığı nakledilmiştir.¹⁵⁴

Tahâvî köpeğin satışından elde edilen ücretin yasaklandığını bildiren rivayetleri değerlendirirken, yasağın tüm köpek türlerini kapsamasının muhtemel olmasıyla birlikte köpeklerin öldürülme emrinin verildiği zamanda söylenmiş olabileceği üzerinde de durur.¹⁵⁵ Aynî de köpeklerin satışından elde edilecek ücretin, köpekleri öldürmenin emredildiği ve köpeklerden faydalanmanın haram olduğu vakit yasaklandığını belirterek daha sonra köpeklerden faydalanmaya izin verildiğini dile getirmektedir. Ayrıca o, köpeğin yaladığı kabın yedi defa yıkanmasını bildiren rivayeti, köpeğin zatının necis olduğuna ve alış verişinin haram kılındığına delil olarak kullanan Kirmanî'ye cevaben, arkadaşlarımıza göre köpeğin alış verışı caizdir, çünkü avlanmada ve korumada köpeklerden faydalanılmaktadır, demektedir.¹⁵⁶

Ebû Hanife ve diğer Hanefilerin fayda ve yarar kavramını öne çıkardıkları dolayısıyla insanların maslahatını dikkate aldıkları görülmektedir. Bu yaklaşım, köpeğin satışından elde edilen ücret konusunda olduğu gibi aynı zamanda köpek edinmenin illeti olarak da fayda prensibine bağlı kaldıklarını göstermektedir. Bundan hareketle gerek köpek edinmede gerekse beslenen köpektan elde edilecek ücretin helal olmasında insanların faydasına olması gerektiği söylenebilir.

¹⁴⁶ Nevevî, **Minhâc**, IV/258.

¹⁴⁷ Ebû Huzeyfe İbrahim b. Muhammed, **Melek Girmeyen Evler**, Trc. Taceddin Uzun, Uysal Kitabevi yay., Konya 2000, s. 56.

¹⁴⁸ Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XII/58-59.

¹⁴⁹ Mâlik b. Enes, **Muvatta'**, Buyû', 68, (h. no: 1408, s. 502); Ebû Huzeyfe, **Melek Girmeyen Evler**, s. 56-57.

¹⁵⁰ Nevevî, **Minhâc**, X/258.

¹⁵¹ İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Red alâ Ebî Hanife, 55, XX/121.

¹⁵² et-Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selâme, **Şerhu Müşkili'l-Âsâr**, Thk. Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1994, XII/ 98.

¹⁵³ Nevevî, **Minhâc**, IV/258.

¹⁵⁴ Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XII/59.

¹⁵⁵ Tahâvî, **Şerhu Müşkili'l-Âsâr**, XII/84, 89.

¹⁵⁶ Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, III/39-40.

8. Yanında Köpek Olan Yolculara Meleklerin Arkadaşlık Etmeyeceği

Meleklerin içinde köpek olan eve girmeyeceklerini bildiren rivayetlerle birlikte yanında köpek bulunan yolculara da arkadaşlık etmeyeceği nakledilmektedir. Ebû Hureyre'nin bildirdiğine göre Rasûlullah (s.a.v) konuyla ilgili olarak şöyle demiştir: *“Melekler yanlarında köpek ve çan olan yolcularla/toplulukla arkadaşlık etmez.”*¹⁵⁷

Nevevî, mezkûr hadise istinaden yolculuklarda köpek ve çan bulundurmanın kerih olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu ikisinden birini yanında bulunduran toplulukla, rahmet ve istiğfar melekleri birlikte bulunmaz. Hafaza melekleri ise hadisin şümülü dışında kalmaktadır.¹⁵⁸ İmam Muhammed de düşmanın çanla uyarılmış olacağından dolayı sadece savaşta kerih gördüklerini belirtmiştir. Serahsî ise dâru'l-harb ve dâru'l-islam ayırımı yaparak kerahiyeti sadece dâru'l-harbe hasretmiştir. Çünkü çan sesinden dolayı Müslümanların yerinin tespit edilmesi ve bundan dolayı da zarar görmeleri mümkündür. Ancak dâru'l-islâmda çan bulundurmanın binek sahibine faydası olacağı için kullanılmasında bir sakınca yoktur.¹⁵⁹

9. Köpeğe Su Veren Kişinin Affedildiğini Bildiren Rivayetler

H. Peygamber, hayvanlara iyi ve güzel davranılmasını öğütlemiş ve bundan dolayı sevap kazanılacağını bildirmiştir. Her şeyden önce can taşımaları, onların da haklarına riayet etmeyi zorunlu kılmaktadır. Buna dair örneklerden biri de köpeklerle ilgilidir. Ebû Hureyre'den nakledildiğine göre, söz konusu hadiste Rasûlullah (s.a.v) şöyle demiştir: *“Bir adam yolda yürürken çok susadı. Bir kuyu buldu ve oraya inip suyunu içti. Kuyudan çıktığında ise bir köpek susuzluktan dilini dışarı çıkarmış ve nemli toprak yiyordu. Bunu gören adam şöyle dedi: Benim başıma gelen susuzluk bu köpeğin de başına gelmiş. Sonra kuyuya tekrar indi. Ayakkabısını suyla doldurup ağızıyla tutarak dışarı çıkardı ve köpeği suladı. Allah, bu adamdan hoşnut oldu ve günahlarını bağışladı.”* Hz. Peygamberin yanında bulunanlar: Ey Allah'ın Rasûlü! Bizim için de canlılarda ecir var mıdır? diye sordular. Rasûlullah (s.a.v): *“Her canlı (yaş ciğer sahibi) için ecir vardır,”* dedi.¹⁶⁰ Allah'ın, köpeğe su veren şahsı mükâfatlandırarak cennetine koyduğu da belirtilmektedir.¹⁶¹ Ayrıca köpeğe su verenin İsrâîloğullarından¹⁶² zâni bir kadın olduğu ve bu eyleminin karşılığında affedildiği de hadisin bazı tariklerinde yer almaktadır.¹⁶³ Hayvanlara iyilik yapanların, onların ihtiyaçlarını karşılayanların günahkâr dahi olsalar Allah'ın rahmetine mazhar olacakları ve yaptıkları iyiliğin karşılığını alacakları anlaşılmaktadır.

Sonuç

Hadis kaynaklarında köpeklere dair çok sayıda rivayet bulunmaktadır. Söz konusu hadisler dokuz ayrı başlık altında ele alınmıştır. Bu konulardan her biri, müstakil çalışma/lara konu olacak niteliktedir. Ancak bu makale, girişte de ifade ettiğimiz gibi *“köpek bulunan eve melek girmez”* hadisi üzerine yapılması düşünülen isnad ve metin tetkik ve tenkidi için bir ön çalışma niteliğindedir. Bundan dolayı rivayetler, sened ve metin açısından herhangi bir değerlendirmeye

¹⁵⁷ Müslim, **Sahîh**, Libâs ve Zînet, 103, (h. no: 2113, s. 1000); Ebû Dâvûd, **Sünen**, Cihâd, 49, (h. no: 2555, IV/205); Tirmizî, **Sünen**, Cihâd, 25, (no: 1703, s. 407); Dârimî, **Sünen**, İsti'zân, 44, (h. no: 2676, II/374); Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, VIII/170, (h. no: 8083); VIII/340, (h. no: 8509); İbn Ebî Şeybe, **Musannaf**, Siyer, 9, h. no: 33259, XVII/389-390; İbn Huzeyme, **Sahîh**, Menâsik, 497, h. no: 2553, IV/146; İbn Hibbân, **Sahîh**, Siyer, 11, h. no: 4683, s. 813.

¹⁵⁸ Nevevî, **Minhâc**, XIV/107; Ebû Huzeyfê, **Melek Girmeyen Evler**, s. 55.

¹⁵⁹ Ünal, **Ebu Hanife'nin Hadis Anlayışı**, s. 92-93.

¹⁶⁰ Buhârî, **Sahîh**, Edeb, 27, (h. no: 6009, s. 1051); Müsâkât, 9, (h. no: 2363, s. 380); Müslim, **Sahîh**, Selâm, 153, (h. no: 2244, s. 1050).

¹⁶¹ Buhârî, **Sahîh**, Vudû', bâb no yok, (h. no: 173, s. 34).

¹⁶² Buhârî, **Sahîh**, Ehâdisu'l-Enbiya, 54, (h. no: 3467, s. 584); Müslim, **Sahîh**, Selâm, 155, (h. no: 2245, s. 1050).

¹⁶³ Buhârî, **Sahîh**, Bed'u'l-Halk, 17, (h. no: 3321, s. 551); Müslim, **Sahîh**, Selâm, 154, (h. no: 2245, s. 1050); İbn Hibbân, **Sahîh**, Birr ve İhsân, 3, h. no: 387, s. 117; Birr ve İhsân, 12, h. no: 544-545, s. 144.

tabi tutulmaksızın tahrir edilmiş ve anlaşılması güç görünen noktalarda bazı açıklamalar yapılmıştır. Özellikle rivayetlerden bazılarının birbiriyle teâruz halinde olması bu açıklamaları zorunlu kılmıştır. Köpeklerin öldürülmesini emreden rivayetler ile bazı türlerinin edinilmesine izin verenler bu cümleden olarak zikredilebilir. Ayrıca hem hadislerdeki köpek imajının tespiti hem de rivayetler arasında ortaya çıkan bazı müşkil durumların giderilmesi için konuya dair tüm rivayetlerin birlikte değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Nitekim ilgili rivayetler bir bütün olarak ele alındığında, köpeklerin öldürülmesini emreden hadisler ile edinilmesine izin verenler arasında neshin vaki olduğu anlaşılmaktadır. Yani öldürme emrini ihtiva eden rivayetlerin hükmü bir süre sonra kaldırılmış ve bazı köpek türlerinin edinilmesine ruhsat verilmiştir. Av, çoban ve ziraat bekçisi köpekleri hadislerde ismen zikredilen türlerdir. Bununla birlikte izin verilen köpek türlerine kıyasla, insanların faydasına olan ve ihtiyaç duydukları türlerin edinilmesinde bir sakınca olmadığı ancak süs, hobi, zevk, eğlence vb. şeyler için köpek beslemenin yasaklandığı söylenebilir.

Köpeklerle ilgili rivayetlerin bir kısmı ise fikhî hükümler ihtiva etmektedir. Mezheplerin hadisleri delil olarak kullanmada farklı kriterleri benimsemeleri, aynı hadislerden farklı hükümler çıkarmalarına sebep olmuştur. Bu durum konumuzla ilgili rivayetlerde de görülmektedir. Örneğin Şafiiler köpeğin yaladığı kabın temizlenmesi için -hadislerde yer aldığı şekliyle- yedi defa yıkamanın vacip olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Hanefiler ise yedi defa yıkamanın gerekli olduğunu bildiren rivayeti, râvînin rivayet ettiği hadise muhalif hareket etmemesi gerektiği prensibine aykırı olduğu için kabul etmemişlerdir. Çünkü hadisin râvîsi Ebu Hureyre'den nakledilen mevkuf bir hadiste üç yıkmanın yeterli olduğu belirtilmektedir. Aynı şekilde İmam Şafii ve İmam Ahmed mutlak olarak tüm köpek türlerinin satışından elde edilecek gelirin haram olduğu görüşünü benimserken, Ebû Hanife beslenmesine izin verilen köpek türlerinin satışından elde edilecek gelire cevaz vermiştir. Bundan dolayı da İbn Ebî Şeybe tarafından eleştirilmiştir. Ayrıca o'nun Ebû Hanife'ye reddiye olarak kaleme aldığı, Musannef adlı eserinin "Kitâbu'r-Red alâ Ebî Hanîfe" adlı bölümündeki eleştiri noktalarından üçünü, köpeklerle ilgili rivayetlerin oluşturduğunu belirtmek gerekmektedir.

Bahis konusu bütün rivayetlerin incelenmesi, müstakil çalışılma/lara konu edilecek "*köpek bulunan eve melek girmez*" hadisinin metin tetkik ve tenkidinde önemli katkı sağlayacaktır. Çünkü bu yöntemle, her şeyden önce parçacı yaklaşımın önüne geçilmiş olacaktır. Metnin yorumlanma ve sentezi aşamasında ilgili tüm rivayetleri dikkate alarak bir neticeye ulaşmak amaçlanmıştır. Bu çalışmayla ayrıca, "*köpek bulunan eve melek girmez*" hadisi üzerine yapılacak araştırmalardan önce, aydınlatılması gereken bazı noktalara ışık tutmak hedeflenmiştir. Böylece bir Müslümanın köpek edinmesinin imkân ve şartları belirlenmiştir. Eğer mutlak olarak köpek beslemenin yasaklandığı sonucuna varılmış olsaydı, yapılması planlanan çalışma/lar anlamını yitirmiş olacaktı. Çünkü edinilmesi yasak olan bir hayvanın, barındırılacağı mekânı tartışmak boşa kürek çekmek anlamına gelmektedir. Bununla birlikte edinilmesine izin verilen köpek türleri dâhil olmak üzere, tüm köpeklerin evde veya insanların barındığı diğer yaşam alanlarında, insanlarla birlikte yaşamasının -rivayetlere göre- mümkün olup olmadığı, sonraki çalışma/larda tartışılacaktır. Bazı köpek türlerinin edinilmesine verilen ruhsat, onların evlerde beslenmesine delil olarak kullanılamaz. Yani bazı hayvanların beslenmesine dair verilen izin, onların insanlarla aynı mekânda yaşamasını gerektirmez.

KAYNAKÇA

- ABDURREZZÂK, Ebû Bekir Abdurrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, **Musannaf**, Thk. Habîbu'r-Rahman el-A'zamî, el Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1983. (Ma'mer b. Râşid'in Câmî'i ile birlikte).
- AHMED HAN, Israr, **Hadis -Kriterlerin Yeniden Tanımlanması-**, Trc. İbrahim Kapaklıkaya, Mahya yay., İstanbul 2013.
- AKYÜZ, Hüseyin, **el-Câhız'ın Hadis-Sünnet Anlayışı**, Ankara Okulu yay., Ankara 2014.
- ATEŞ, Ali Osman, "İslam ve Doğal Hayatın Korunması", (1-34), **Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 3, S. 1, 2003.
- AYNÎ, Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed, **Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî**, Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, Beyrut Trs.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil el-Cu'fî, **el-Câmiu's-Sahîh**, Dâru's-Selâm, Riyad 1999, (Bir Cilt).
- DÂREKUTNÎ, Ali b. Ömer, **Sünen**, Thk. Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2004.
- DÂRİMÎ, Abdullah b. Abdurrahman es-Semerkindî, **Sünen**, Thk. Fevâz Ahmed Zümerli ve Hâlid es-Seb'u'l-Alemî, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut 1997.
- DÜMEYNÎ, Misfir B Gurmullah, **Hadis'te Metin Tenkidi Metotları**, Trc. İlyas Çelebi, Adil Bebek, Ahmet Yücel, Kitabevi yay., İstanbul 1997.
- EBÛ DÂVÛD et-TAYÂLİSÎ, Süleyman b. Dâvûd el-Cârûd, **Müsned**, Thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2004.
- EBÛ DÂVÛD, Süleyman b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî, **Sünen**, Thk. Şuayb el-Arnaût ve Muhammed Kâmil Karabelli, Dâru'r-Risaleti'l-Alemiyye, Dimeşk 2009.
- EBÛ HUZEYFE, İbrahim b. Muhammed, **Melek Girmeyen Evler**, Trc. Taceddin Uzun, Uysal Kitabevi yay., Konya 2000.
- EBÛ REYYE, Mahmud, **Muhammedi Sünnetin Aydınlatılması**, Trc. Muharrem Tan, Yöneliş yay., İstanbul 1988.
-, **Şeyhu'l-Madîra Ebû Hureyre**, Müessesetü'l-Alemî, Beyrut 1993.
- EBÛ ŞEHBE, Muhammed, **Sünnet Müdafaası**, Trc. Mehmet Görmez ve M. Emin Özafşar, Rehber yay., Ankara 1990.
- EBÛ YA'LÂ el-MEVİLÎ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ el-Mevsîlî, **Müsned**, Thk. Mustafa Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998.
- EFENDİOĞLU, Mehmet, **Sahâbeye Yöneltilen Tenkitler**, M.Ü.İFAV., yay., İstanbul 2011.
- GÜNER, Osman, **Ebû Hureyre'ye Yönelik Eleştiriler**, İnsan yay., İstanbul 2001.
- HÂKİM en-NEYSABÛRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Neysabûrî, **el-Müstedrek ala's-Sahîhayn**, Thk. Mustafa Abdulkâdir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.
- HUMEYDÎ, Ebû Bekir Abdullah b. ez-Zübeyr, **Müsned**, Thk. Habîbu'r-Rahman el-A'zamî, Dâru'l-Fikr, Medine Trs.
- İBN EBÎ ŞEYBE, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Absî el-Kûfî, **Musannaf**, Thk. Muhammed Avvâme, Şeriketü Dâri'l-Kıble, Cidde 2010.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/5 Spring 2014

- İBN HANBEL, Ahmed b. Muhammed, **Müsned**, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru'l-Hadis, Kahire, 1995.
- İBN HİBBÂN, Ebû Hâtım Muhammed b. Hıbbân b. Ahmed et-Temîmî, **el-İhsân fî Takrîbi Sahîhi İbn Hıbbân**, Thk. Câdullah b. Hasan el-Haddâş, Beytül'Efkârî'd-Düveliyye, Lübnan 2004. (Bir cilt).
- İBN HUZEYME, Ebû Bekir Muhammed b. İshâk es-Sülemi en-Neysabûrî, **Sahîh**, Tahkik, Muhammed Mustafa el-Azami, Mektebetü'l-İslami, Beyrut, 1980.
- İBN KUTEYBE, **Hadis Müdâfasi**, Trc. M. Hayri Kırbaçoğlu, Kayıhan yay., İstanbul 1989.
- İBN MÂCE, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, **Sünen**, Thk. Sâlih b. Abdulaziz b. Muhammed b. İbrahim, Dâru's-Selâm, Riyad 1999. (Bir cilt)
- JUYNBOLL, G.H.A., **Modern Mısır'da Hadis Tartışmaları**, Trc. Salih Özer, Ankara Okulu yay., Ankara 2000.
- KARADÂVÎ, Yusuf, **Bilgi ve Medeniyet Kaynağı Sünnet**, Trc. Özcan Hıdır, Nida yay., İstanbul 2012.
- KESKİN, Yusuf Ziya, "Hadislere Göre Avcılık ve Avlanma Esasları", (33-48), **Hadis Tetkikleri Dergisi**, C. V, S. 1, 2007.
- KOÇKUZU, Ali Osman, **Hadisde Nâsîh Mensûh**, MÜİFAV. Yay., İstanbul 1985.
- MA'MER B. RÂŞİD, el-Ezdî, **Kitabu'l-Câmî**, Thk. Habîbu'r-Rahman el-A'zamî, el Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1983. (Abdurrezzâk'ın Musannefî ile birlikte).
- MÂLİK B. ENES, **Muvatta'**, Thk. Külâl Hasan Ali, Müessesetü'r-Risale, Dimeşk 2009.
- MÜSLİM, b. el-Haccâc en-Neysâbûrî, **el-Câmiu's-Sahîh**, Thk. Halîl b. Me'mun Şihâ, Dâru'l-Marife, Beyrut 2010. (Bir cilt)
- NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali b. Sinan, **Sünen**, Thk. Sâlih b. Abdulaziz b. Muhammed b. İbrahim, Dâru's-Selâm, Riyad 1999.(Bir cilt).
- NEVEVÎ, Muhyiddin Ebû Zekerîya Yahya b. Şeref, **el-Minhâc Şerhu Sahîhi Müslim el-Haccâc**, Dâru'l-Feyha, Dimeşk 2010.
- SİBÂÎ, Mustafa, **İslam Hukuku'nda Sünnetin Yeri**, Trc. Halil Kendir, Işık Akademi yay., İzmir-2009.
- SOFUOĞLU, Mehmet, **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, Ötüken yay., İstanbul 1988, XII/5556.
- ŞÂTİBÎ, Ebû İshak İbrahim b. Musa b. Muhammed el-Lahmî, **Muvâfakât**, Thk. Ebû Ubeyde Meşhur İbn Hasan Âli Selmân, Dâru İbn Affân, Sudi Arabistan 1997.
- TAHÂVÎ, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selâme b. Abdulmelik b. Seleme el-Ezdi, **Şerhu Meâni'l-Âsâr**, Thk. Muhammed Zührî en-Neccâr v.d., Alemü'l-Kütüb, Beyrut 1994.
-, **Şerhu Müşkili'l-Âsâr**, Thk. Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1994.
- TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa, **Sünen**, Thk. Sâlih b. Abdulaziz b. Muhammed b. İbrahim, Dâru's-Selâm, Riyad 1999.
- TUZCU, Recep, **Hanefî Usûlünde Hadis –Debûsî Örneği-**, M.Ü. İFAV. yay., İstanbul 2014.
- ÜNAL, İsmail Hakkı, **İmam Ebu Hanife'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebinin Hadis Metodu**, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara 2001.